

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VIII » NR. 301 » 12 – 18 februarie 2011 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CRONICĂ
DE CARTE

Pe cînd poezia era
2.000 bucata

C. Rogozanu

Cărți precum *Privilighenția*, semnată de Ioana Macrea-Toma, sînt perfecte pentru dezvrăjirea de patosul interesat sau explicabil al anilor '90.

ÎN » PAGINILE 10-11

Trei răspunsuri
de la Octavian
Soviany

Grupaj realizat de Bogdan Romaniuc

„Kostas Venetis e un personaj imposibil în lumea actuală. Nu mi-l pot deloc închipui abordînd o ținută de rocker sau metalist, nici intrînd într-o sală de fitness. Dar mai ales nu mi-l pot închipui viețuind într-o lume în care totul sau aproape totul este permis și în care nu mai există decît foarte puține tabuuri.”

ÎN » PAGINA 12

José Saramago –
Călătorie prin
Portugalia

Avanpremieră editorială

Înregistrîndu-și impresiile de călătorie despre țara pe care o iubește mai mult decît pe oricare alta, Saramago pune Portugalia într-o lumină pe care numai un autor genial o poate născoci...

ÎN » PAGINILE 6-7

Ursul costeliv dă o masă la Berlin cîtorva necunoscuți

Berlinala de anul acesta nu se va bucura de mari filme sau nume, după ce în ultimii ani nivelul calitativ al producțiilor a tot scăzut.

Citiți un text de Iulia Blaga ÎN » PAGINA 4

www.suplimentuldecultura.ro

» Urmărește și comentează articolele din ediția tipărită a revistei și cele mai proaspete știri din actualitatea culturală

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Urnirea locomotivei

Lucian Dan Teodorovici

Îl redescoperim, laolaltă, pe Traian Băsescu la fel de surprinzător ca-n vremurile bune. S-a luat deschis și de P.D.-L. Iată do- vada că avem un președinte curat, la fel de anticorupt ca de fiecare dată când ne-a convins să-l votăm, cu același spirit de luptător. De fapt, l-a pierdut vreodată? Nu el a înfierat fap- tul că guvernării „au adus corup- tia la masa guvernului”, la puțin timp de la instalarea Cab- inetului Tăriceanu? Nu el „a schimbat aerul” în justiția româ- nească, procurorii declanșând o vânătoare acerbă de corupți, cu arestări în *prime time*? Nu el i-a deconspirat pe Vîntu, Patriciu, Voiculescu drept moguli? Ba el. El însuși!

Sigur, din motive obiective, pe care nu le înțelegem noi, muritorii de rând, corupția probabil s-a ascuns mai apoi sub masa aceluia guvern, căci n-a văzut-o ni- meni concret. Vânătoarea acerbă a procurorilor a fost și a rămas doar una de vrăjitoare, căci dintre sutele de arestați pentru ochii telespectatorilor mai nimeni n-a ajuns și condamnat. Deconspira- rea mogulilor Vîntu, Patriciu, Voiculescu n-a avut nici un alt efect în afară de a smulge votu- rile naivilor pentru marele de- conspirator, dar și aici e altă discuție. Cert rămîne faptul că Traian Băsescu a fost și este singu- ra speranță a României de propășire, progres, civilizație și justiție.

Si iată-l acum pe același lup- tător neobosit dînd apă la moară puținilor fani rămași. Ați crezut

că domnul președinte își apără partidul și dă doar în ceilalți? Ha, priviți-l acum! Cînd ticăloșia a atins cîteva falduri ale P.D.-L.-ului, președintele a reacționat. Preșe- dintelui i-a păsarat. Și, păsîndu-i, s-a dus la TVR, noua sa casă de servicii electorale, acuzînd par- tidul din care provine și pe care l-a condus multă vreme chiar și-n timpul celor două mandate ale sale de președinte al României. S-a delimitat de P.D.-L. „S-a dez- amăgit” în direct. S-a spălat pe mîini, s-a arătat cel mai drept, cel mai bun, cel mai curat. Iar fa- nii pot zîmbi mulțumiți. Idolul i-a mai convins o dată: nu dă doar în ceilalți, dă și-n ai lui cînd e cazul.

Cazul e, se pare, dar cu el vine și necazul. Necazul că P.D.-L. nu mai este, de-o vreme, al lui. Cel puțin pe segmente importante.

Pentru cei a căror privire e încă încreștată de iubire, sigur că vor- bele lui Traian Băsescu, „nu mai aștept nimic de la P.D.-L. după vo- tul în cazul Păsat”, sînt glorioase. Pentru ceilalți, întrebarea „de ce acum?” e oarecum naivă însă. Acum, pentru că abia în perioada asta partidul își pierde statutul de prelungire a președintelui, o parte a lui lăsîndu-se dominată de triada Blaga-Berceanu-Videanu, una care i se opune lui Traian Băsescu.

Și totuși, întrebarea „de ce acum?” are o anume forță. Și-un alt răspuns decât cel de mai sus. Pînă la urmă, s-ar zice cu oareș- ce logică, de ce s-ar mai frămîn- ta președintele? Un nou mandat nu mai poate obține. E populist și azi? N-are cum. La ce i-ar mai folosi niște voturi cîștigate prin această delimitare de corupții propriului partid? N-ar mai fi motivat pentru exerciții de ima- gine. Nu, s-ar gândi aceiași fani, nu, Băsescu e pur și simplu corect. Pur și simplu, nu suportă nedrep- tatea. De astă dată, chiar nu mai are nici un motiv ascuns.

Cred că ei, cei care și-ar cău- ta asemenea explicații, ar greși însă. Abia acum Traian Băsescu, simțind covorul trăgîndu-i-se de sub picioare, are toate motivele să cîștige simpatie populară. Puterea în P.D.-L. i-a slăbit în- tr-atît dintr-un motiv simplu: nu mai e locomotivă. Priviți son- dajele, cu toate marjele lor de eroare. Președintele se află cam la aceeași cotă de popularitate cu partidul său. În unele son- daje, chiar mai jos. Adăugați și faptul că această cotă e extrem de mică, nu trece de 15%. Și-o să faceți singuri observația că Traian Băsescu nu mai e atrăgă- tor pentru nimeni. Cu o aseme- nea cotă, el e interesant poate doar pentru vreo invenție precum U.N.P.R.-ul. Altfel, nici măcar un partid emanat din televizor, precum P.P.-ul lui Dan Diacon- escu, n-ar mai avea la ce să-l folosească. I-ar trage în jos.

Or, asta e o dramă pentru Traian Băsescu. Sigur, el nu mai candidează, dar ar fi putut să fie în continuare locomotivă.

Adică un om important pentru un partid. Ceea ce i-ar fi asigu- rat imunitate și după părăsirea postului actual, de președinte al României. Din păcate pen- tru el, își pierde argumentele, forța. Nu mai e interesant pen- tru nimeni.

Tocmai de asta e de aștep- tat ca populismul de odinioară al președintelui să renască în forță acum. Primele semne au apărut. E un moment în care are nevoie de voturi mai mult ca oricînd. În locomotivă tre- buie băgați de zor cărbuni. Co- ta trebuie sporită. Și sînt sigur că, în căutarea acestei cote pier- dute, Traian Băsescu nu se va da în lături să facă ce ne-a obișnuit, ce știe mai bine: să calce peste ca- dave. Să-și trădeze orice aliați, dacă asta-i va aduce vreun pro- cent. Să scoată pe gură orice.

Cred că ne pregătim pentru revanșa președintelui. Va fi iarăși interesant. Va fi iarăși ce-a fost și mai mult decât atât. Cir- cul va atinge din nou momen- te extreme.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Înfrigurarea globală

Radu Pavel Gheo

Teribil de lungă mai e iarna asta!

Lungă și friguroasă. Ajung acasă în- ghețat, nici în casă nu e prea cald, aerul condiționat nu ajută prea mult, iar senzația de frig nu mă părăsește decât tîrziu, în noapte, cînd, ascuns sub plapumă, pot să-mi scot capul dintre urechi și să simt un pic de căl- dură veritabilă. Dacă aș putea, mi-aș lăsa afară doar nările, dar nu pot. Iar mîine e iarăși ger, ca și ieri, ca și alaltăieri, ca și în decembrie. Aseme- nea ierni n-am mai văzut demult în Timișoara. Doar anul trecut. Și acum doi ani, parcă. Oricum, în ultimii ani, nu mai mult.

Desigur că sînt necăjit, chiar nervos. Desigur că îmi vine să-i caut cuiva pricină. Cineva trebuie să fie de vină pentru schimbarea asta, care mă face să aștept cu spaimă albul imaculat și fermecător al zăpezii. Dar pe cine să învinovățești pentru frig? Pe Dumne- zeu? Natura? Și totuși cineva trebuie să poată fi acuzat, dacă nu de frigul în sine, măcar de ceva legat cît de cît de el. Cineva care oricum mă enervează la culme. Am citit de curînd ceva pe tema asta și textul mi-a zbîrlit spina- rea de furie. Doar să-mi aduc aminte.

Și gîndul mă duce imediat la încălzirea globală – la o informație

nouă și îngrijorătoare despre acest fenomen vag definit și imposibil de demonstrat, dar servit ca adevăr de-a gata. Știrea, comentată aproximativ, spune că, dacă exceptăm anul 1998, 2010 a fost anul cel mai cald din 1850 încoace, adică de cînd se fac înregistrări sistematice ale infor- mațiilor meteorologice de pe glob.

Am citit și m-am cutremurat. Anul 2010, cel mai cald? Sau, fie, aproape cel mai cald? Țin minte că în ianuarie-februarie 2010 a fost o iarnă cumplită, cu multe zile geroase. Primăvara a venit încet și greu, cu multe ploi și zile reci. Vara a fost și ea ploioasă și mult mai rece decât altele – în iulie, cînd am plecat în concediu, am lăsat în urmă niște ploi de toamnă și o temperatură de căciulă și fular. În octombrie natura ne-a tăiat o bună bucată din tradiționala vară mică de Banat: am dîrdîit în casă vreo două săptămîni. Decembrie – ger, ninsoare, ploaie, ger. Și așa s-a terminat cel mai călduros an din viața mea (ex- ceptînd anul 1998). Acum pe cine să cred? Pe climatologi, care îmi spun că e cald cînd mie mi-e frig, sau propriii receptori din piele, care îmi spun că e frig cînd e frig?

Sigur, rațiunea e de partea oamenilor de știință – atunci cînd trupul ce o conține nu dîrdîie. Dar

trupul cîrțitor (și scepticismul de om pățit) te îndeamnă să scotocești mai bine prin detaliile știrii, care sună astfel: „temperatura medie a depășit cu 0,498 grade Celsius temperatura medie a intervalului 1961-1990”.

Aha, adică temperatura medie a depășit temperatura intervalului! Fără să vreau, formularea mi-a amintit de felul în care își măsoară televiziunile audiența, încercînd să se dovedească „științific” lideri în sondaje: „Pe intervalul orar 19.00-19.15 postul nostru a fost lider de audiență la categoria de vîrstă 18-19 ani în mediul urban”. Ceea ce nu înseamnă decît că postul TV respectiv a emis și cineva s-a uitat și la el.

Cam așa e și cu (aproape) cea mai ridicată temperatură din ultimii 150 de ani. Care mai amintește, în aceeași ordine de idei, și de unul din faimoasele bancuri de eră comunistă din categoria „Întrebări la Radio Erevan”: „E adevărat că partidul i-a dăruit cadou lui Ivan Illici un automobil Volga? Da, răspunde Radio Erevan, e adevărat, dar nu era automobil, ci motoretă, și nu i-a dăruit-o partidul, ci i-a furat-o cineva din fața sediului partidului”.

Cînd am mai citit și că datele au fost furnizate de faimosul (unii ar zice „infamul”) CRU – Climatic Research Unit –, condus de faimosul (...) Phil Jones, mi s-a acutizat senzația că am citit o știre de la Radio Erevan. Dar despre frig, despre CRU și chiar despre Climategate o să mai scriu cît de curînd. Dacă mai ține gerul.

SUPLEMENTUL LUI JUP

TAXA TV AR PUTEA FI ELIMINATĂ

Destinația: servicii publice fără plată

Ultimii doi ani au fost o perioadă proastă pentru presa din toată lumea. Au fost desființate publicații și posturi radio și tv, au fost dați oameni afară, salariile au fost diminuate. În Ungaria statul controlează legal (prin intermediul unei noi legi, adoptată în ciuda protestelor jurnaliștilor și ale organizațiilor internaționale) presa, așa cum nu s-a mai întâmplat din timpul comunismului.

Elena Vlădăreanu

În România însă, aceste probleme care, aparent, sînt consecințe ale crizei economice, nu au făcut decît să se perpetueze la adăpostul crizei și să se desfășoare mai relaxat pentru patronii de presă. De parcă nu ar fi fost suficient, presa a încasat numeroase lovituri chiar de sus, de la autorități. Președintele Statului însuși, prin diverse declarații, a contribuit într-o bună măsură la discreditarea presei și la punerea în derizoriu a muncii jurnaliștilor.

O propunere aprobată tacit

Cea mai recentă lovitură, care ar putea avea consecințe extrem de grave, a primit-o presa din România chiar zilele

trecute, cînd Camera Deputaților a adoptat propunerea legislativă prin care se elimină obligativitatea taxei pentru serviciile televiziunii publice (pentru radiodifuziune taxa este păstrată în textul legii). Propunerea legislativă este acum la mîna camerei decizionale, a Senatului, iar principalele organizații de media – Centrul pentru Jurnalism Independent, ActiveWatch – Agenția de Monitorizare a Presei, Federația Română a Jurnaliștilor Mediasind – solicită respingerea acestui proiect de lege.

Propunerea legislativă a fost aprobată tacit, în lipsa dezbaterilor care ar fi trebuit să aibă loc în cele 45 de zile – care au expirat pe 5 februarie – cît a stat în Cameră. Motivele inițiatorilor acestei legi sînt, dacă nu periculoase prin populism, de-a dreptul rizibile și cauzate de dezinformare. Printre altele, se arată că televiziunea publică primește bani de la bugetul de stat, iar taxa TV ar constitui o taxă dublă. Realitatea este alta: potrivit legii, banii de la buget care sînt destinați atît televiziunii publice, cît și radiodifuziunii sînt limitați și au destinație foarte precisă: ei nu pot fi folosiți decît pentru plata „stațiilor de emisie, a radioreleelor și a circuitelor video și fonice“. Fondurile ajung astfel la Societatea Națională de Radiocomunicații.

Un alt argument în favoarea eliminării taxei tv este că „numărul posesorilor de receptoare de televiziune s-a redus considerabil“ ca urmare a distribuției pe internet a programelor tv. Datele privind consumul de televiziune contrazic însă argumentul politicianilor, susțin cele trei organizații de media. Acestea citează studiul EUMAP privind televiziunea în România, potrivit căruia numărul consumatorilor tv a crescut de la 17,8 milioane în 2008 la 18,6 milioane în 2009 și 19,4 milioane în prima parte a anului 2010.

Ce înseamnă dacă acest articol 40 din Legea 41/1994 privind organizarea

și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și a Societății Române de Televiziune ar fi modificat în sensul celor arătate mai sus? Televiziunea publică ar fi condamnată, întrucît ea depinde de veniturile din taxa tv pentru a-și produce programele. Organizațiile de media care semnează apelul către Senat sînt de părere că existența televiziunii este pusă în pericol, ceea ce afectează dreptul constituțional la informare al oricărui cetățean român.

România, pe un loc codaș în clasamentul țarilor cu presă liberă

Pentru a rămîne în zona libertății presei, România și-a păstrat în 2010 un loc codaș în clasamentul *Reporters sans frontières* al țarilor cu presă liberă. În cadrul unei dezbateri care a avut loc pe 4 februarie la București, secretarul general al Federației Internaționale a Jurnaliștilor, Aidan White, a atras atenția că este inacceptabil faptul că mass-media în România au fost identificate de CSAT (Consiliul de Apărare al Țării) ca reprezentînd o posibilă amenințare la siguranța statului: „Acest lucru este neconstituțional, este împotriva drepturilor omului, încalcă libertatea de exprimare. E inacceptabil ca o politică națională să identifice jurnalismul drept o amenințare la adresa siguranței naționale. Ceea ce mă îngrijorează este că s-a întâmplat într-un mod firesc, ca și cum așa ar fi trebuit să stea lucrurile“. Aidan White a acuzat și faptul că prim-ministrul Emil Boc a refuzat să se întîlnească pentru discuții cu reprezentanții Federației Internaționale a Jurnaliștilor și ai Federației Europene a Jurnaliștilor, deși această din urmă organizație va întocmi un raport, în calitate de raport oficial pe probleme de mass-media, un raport care va fi înmînat Organizațiilor Națiunilor Unite, Consiliului Europei, Parlamentului European și Comisiei Europene.

Aidan White s-a referit și la serviciile publice de radio și televiziune. Din punctul său de vedere, „sprijinul financiar este esențial. Presa trebuie să servească interesul public. Trebuie să reconstituim respectul pentru mass-media. Jurnaliștii sînt profesioniști independenți, nu funcționari publici. Datoria lor este față de oamenii pe care îi slujesc, nu față de angajator“.

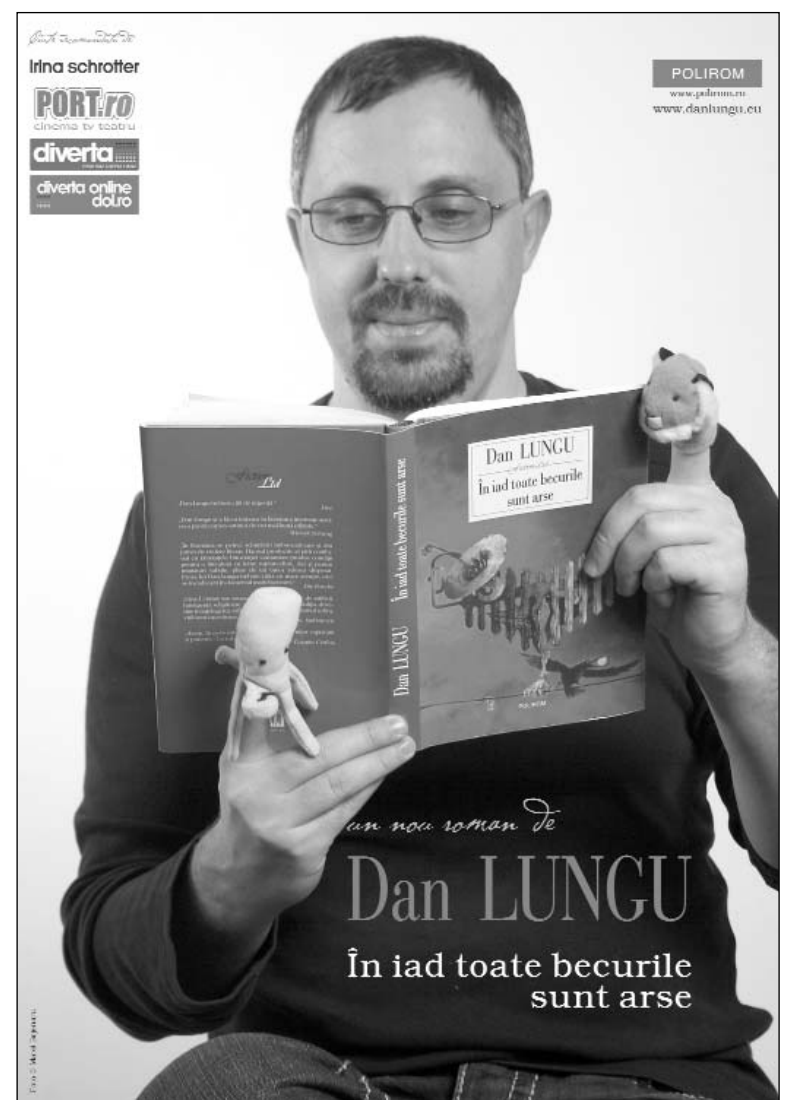
În concluzie, anul 2011 nu a început tocmai bine pentru presa din România. Și Ioana Avădani, directoarea Centrului pentru Jurnalism Independent, la dezbaterile din 4 februarie spunea că „nu ne putem preface că totul este în regulă cu noi, nu putem ascunde la nesfîrșit lucrurile neplăcute sub preș“.

» „Presa trebuie să servească interesul public. Trebuie să reconstituim respectul pentru mass-media. Jurnaliștii sînt profesioniști independenți, nu funcționari publici.“ – Aidan White, secretar general al Federației Internaționale a Jurnaliștilor

Organizațiile de media consideră că existența televiziunii este pusă în pericol, ceea ce afectează dreptul constituțional la informare al oricărui cetățean român

Prezență românească discretă la o Berlinală la fel de discretă

La a 61-a ediție a Festivalului Internațional de Film de la Berlin, care se desfășoară între 10 și 20 februarie, România va avea o prezență mai calmă decât anul trecut sau acum doi ani: trei scurtmetraje. Cineaștii cu lungmetraje gata sau aproape gata le păstrează pentru Cannes.

Iulia Blaga

15 iulie de Cristi Iftime și Apele tac de Anca Miruna Lăzărescu au fost selecționate în Berlinale Shorts și concurează, printre altele, pentru Ursul de Aur. 15 iulie, filmul de anul IV (la UNATC) al lui Cristi Iftime, comprimă în 12 minute relația dificilă dintre un tată (Adrian Titieni) și fiica lui (Lorena Zăbrăutanu). În *Apele tac*, coproducție germano-română între Filmallee și Strada Film, Anca Miruna Lăzărescu construiește în aproape 30 de minute povestea unor tineri care, în timpul comunismului, vor să treacă Dunărea înot. Rolurile principale sînt interpretate de Toma Cuzin și Andi Vasluianu. *Little Red*, de Eva Pervolovici, a fost inclus în secțiunea studențească Berlinale Talent Campus și e nominalizat la premiul Berlin Today. Avîndu-i în rolurile principale pe copilul Ruhna Mocanu și pe actorii Vlad Ivanov, Marius Manole și Adriana Butoi, filmul explorează momentul descoperirii de către o fetiță a propriei sexualități. Filmul e produs de compania germană Beleza Film.

Ca în fiecare an, câțiva studenți români vor participa în programul Talent

Campus, iar standul României, organizat de Asociația pentru Promovarea Filmului Românesc, va funcționa în același loc (bun) ca și anul trecut, din Martin-Gropius-Bau. În ciuda prezenței calme a românilor, petrecerea românească tot se va ține și va fi animată de Dj DuBase.

Un urs mai costeliv

Întreaga Berlinală se anunță, de fapt, fără mari filme sau nume, după ce în ultimii ani nivelul calitativ al producțiilor a tot scăzut. Festivalul se deschide în acest an cu *True Grit*, cel mai nou succes al lui Joel și Ethan Coen și unul dintre favoriții-surpriză la Oscari, dar după deschidere aduce titluri destul de oarecare și puține staturi. Juriul Competiției Internaționale, prezidat de Isabella Rossellini și compus din producătorul Jan Chapman, actrița Nina Hoss, actorul, producătorul și regizorul Aamir Khan, regizorul Guy Maddin, costume designer-ul Sandy Powell și regizorul Jafar Panahi (în lipsă), va avea de văzut 16 filme, printre care *A Torinói Ló (The Turin Horse)* de Bela Tarr, *Coriolanus*, debutul în regia de film al lui Ralph Fiennes, *The*

Future de Miranda July și *The Forgiveness of Blood* de Joshua Marston. Dacă ar veni toate vedetele din filmele de mai sus și din celelalte care luptă pentru Ursul de Aur (sau care vin în afara competiției), pe covorul roșu ar trebui să pășească: Joel și Ethan Coen, Jeff Bridges, Josh Brolin, Kevin Spacey, Jeremy Irons, Demi Moore, Paul Bettany, Ralph Fiennes, Gerard Butler, Vanessa Redgrave, James Nesbitt, Gabourey Sidibe, Liam Neeson, Diane Kruger, Aidan Quinn, Bruno Ganz. Filmele din competiție provin din: Argentina, Austria, Germania, Franța, Marea Britanie, Ungaria, Iran, Israel, Luxemburg, Mexic, Olanda, Polonia, Coreea de Sud, Rusia, Elveția, Turcia, Ucraina, Uruguay și SUA.

În afara competiției, dar tot în Secțiunea Oficială, va fi prezentat pe 11 februarie *Offside*, în regia lui Jafar Panahi, cu ocazia aniversării Revoluției iraniene și mai ales ca protest împotriva condamnării cineastului la șase ani de închisoare și a interzicerii de a mai face filme în Iran timp de 20 de ani. Tot în afara competiției vor fi proiectate, în 3D, documentarul lui Werner Herzog, *Cave of Forgotten Dreams*, și documentarul lui Wim Wenders, *Pina* (despre coregrafa Pina Bausch). Tot în 3D va fi prezentată și animația *Les contes de la nuit* de Michel Ocelot. Varianta restaurată a clasicului *Taxi Driver*, de Martin Scorsese, va fi proiectată în prezența scenaristului Paul Schrader, în 4D chiar (!)

Secțiunea Panorama prezintă 16 filme în programul ei oficial, 14 în Panorama Special și 20 în Panorama Dokumente. Ele provin din 29 de țări,

iar 27 dintre ele sînt premiere mondiale. Secțiunea se deschide cu *Tropa de Elite 2 – o inimigo agora é outro/Elite Squad 2 – The Enemy within* în regia lui Jose Padilha, cel care a primit Ursul de Aur în 2008 cu *Tropa de elite*. Alte piese de rezistență sînt filmul lui Lee Tamahori, *The Devil's Double*, desfășurat în Bagdadul anilor '90, *Mama Africa* de Mika Kaurismaki, *The Guard* de John Michael McDonagh (cu Brendan Gleeson și Don Cheadle) și documentarul *Khodorkovsky*, realizat de Cyril Tuschi (Germania).

Berlinala mai programează în acest an o retrospectivă Ingmar Bergman (dispărut în 2007) și un omagiu adus actorului Armin Mueller-Stahl, care va primi în 18 februarie Ursul de Aur pentru întreaga carieră, prilej cu care în acea seară se va proiecta filmul lui Costa-Gavras, *Music Box*.

Există o mică șansă ca ediția din acest an, în care au fost cooptați atîția necunoscuți, să aducă în vîntosul cartier Potzdamer suflul dorit de mai mulți ani și să provoace niște surprize plăcute. Nu ne aventurăm însă la presupuneri. Revenim după festival.

15 iulie, regia Cristi Iftime

FOTO: Christian Stangassinger

METODICA MĂTURII

Acad. vr. dr.

5161. Nu este numărul căsuței poștale a Guvernului României, dacă există așa ceva. Așa că nu vă faceți iluzii că le puteți trimite aleșilor scrisori cu taxă inversă și gânduri bune. 5161 este poziția din noua Clasificare a Ocupațiilor din România pentru „astrologi, prezicători și asimilați”. „Asimilați asta!”, și-or fi zis strălucirii noștri guvernanți, cînd s-au gîndit să le treacă pe doamnele cu globul de cristal și cu cărțile de tarot în rînd cu

toți meseriașii și profesioniștii din patria noastră crizată.

În zilele noastre, atîta înțelepciune nu mai vezi decît în discursurile președintelui-dictator al Egiptului. Sînt convins că există și români care și-au spus, cu satisfacția mistrețului cu botul plin de sîngele unui iepure: „Bine le face! Să plătească și ele dări la stat!”. Dările astea de la stat s-ar putea să nu conteze absolut deloc: prezența unei noi meserii în nomenclator

înseamnă, cel puțin teoretic, înființarea unui sistem profesional, a unor mecanisme de recunoaștere a capacităților din domeniu. Drept urmare, dacă statul român încasează de la doamna clarvăzătoare Elefanta un leu, cheltuie vreo zece ca s-o facă doctor în ghicit.

Astfel, măsura luată de aleși ar putea duce la apariția unui nou sistem educațional, după modelul școlii la care se tot chinuie de cîțiva ani să-și ia doctoratul Harry Potter. Sînt curios în ce va consta examenul de admitere. De fapt, probabil că nici nu se va organiza examen de admitere: cea mai experimentată vrăjitoare din România, dotată

cu un glob de cristal din plasmă, de ultimă generație, îi va observa de la distanță pe candidați și-i va alege pe cei mai talentați dintre ei. Unii vor intra, bănuiesc, la buget, alții, la taxă. Unii vor putea avea chiar și dublă specializare: așa cum există absolvenți de Engleză-Franceză, vor exista și absolvenți de Ghicit-Dezlegat blesteme sau de Dat în cărți-Citit în astre. După modelul Bologna aplicat în învățămîntul superior, absolvenții ciclului I de studii vor primi o diplomă de licență, cu ajutorul căreia nu vor putea profesa dacă, în doi ani de zile, nu vor obține și una de dizertație. Și, evident,

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

dacă nu vor face și cursuri de metodica: a măturii, a globului de cristal, a argintului viu. Rămîne totuși un mister: cine le va preda celor care vor să facă Academia de Studii în Vrăjitorie? Probabil că, pentru început, se va forma un corp profesoral ales pe criterii de vîrstă, extras din rîndul celor mai experimentați prestatori de servicii semi- sau de-a dreptul oculte. Aceștia se vor constitui într-o academie de profil, cu sediul într-o

garsonieră cu ușa în pod din Cimitirul Bellu. Ei vor primi titlul de acad. vr. dr., ceea ce, conform uzanțelor academice, ar însemna „academician vrăjitor doctor”.

Cine va gestiona toată această poveste? Evident, actualul ministru al Educației, Daniel Funeriu. Care, odată ce își va fi încheiat misiunea de a distruge complet învățămîntul din România, va deveni șeful nou-apărutului Minister al Vrăjilor.

Filmele românești au ajuns și la Belfast

Capitala Irlandei de Nord seamănă când te uiți înspre dealurile din est cu Sibiul și Dealul Gușteriței, iar în rest cu orice oraș de la mare cunoști, deși pînă la mare mai e totuși un estuar (dar, pentru că aici s-a construit Titanicul, putem considera marea mai aproape).

Iulia Blaga

Între cele două extremități se află un oraș frumos, dar trist, marcat de un război încheiat oficial în 1994, dar care continuă să-i marcheze pe locuitori.

Aceștia devin sau nu alcoolici (un psihiatru care a făcut facultatea la Belfast mi-a spus că stresul posttraumatic, de care suferă foarte mulți, se manifestă mai ales prin alcoolism), dar ei socotesc starea de război ca fiind cea normală – mă refer la cei care au trăit conflictele și s-au obișnuit cu ele. Nu cred că cei născuți de curînd sînt la fel de inocenți ca turiștii care au început și ei să vină.

Orașul luptă să intre în rîndul lumii. A încercat (fără succes, deocamdată) să devină Capitală Culturală Europeană, are telefoane publice care merg și cu euro (nu doar cu lire irlandeze), iar oamenii lui sînt simpatici și deschiși (deși vorbesc extrem de repede). Cine ajunge pentru prima oară în capitala Irlandei de Nord va afla că în docurile din Belfast s-au construit cele mai mare vapoare din lume, printre care Titanicul (în 1912), pentru care n-a fost suficientă mîna de lucru a 20.000 de localnici, ci s-a mai adus încă o dată pe atît din alte părți. Turistul o ia frumusețea pe jos, trece prin centrul pietonal cu magazine frumoase și tineri care cîntă pentru mărunțiș, traversează rîul Lagan și o ia la pas cale de vreo jumă' de oră pe o stradă destul de neinteresantă și vîntoasă, dar jalonată de panouri care refac cronologic istoria Titanicului. Au mai rămas două

clădiri de cărămidă roșie, două macarale imense și ecluza care îți dă dimensiunile exacte pe lungime și lățime ale vasului (cum arăta pe înălțime afli din desene, poze și filmele de epocă proiectate în clădirea originală de birou, devenită muzeu).

Tot ca și turist, poți să bei bere irlandeză, să faci poze la *terraced houses* (casele acelea lungi și la fel), să te uiți în locuințele oamenilor seara (pentru că, la fel ca la Londra, bovindourile nu au draperii!), să vizitezi Ulster Museum (unde se intră gratis, ca la orice muzeu din Marea Britanie) și să te minunezi la colecția de bijuterii făcute din secolul al XVII-lea încoace sau să pui mîna pe ouă de dinozaur, la fel cu copiii de care în weekend e plin muzeul.

Poți studia istoria recentă nu doar pe pereții muzeului, ci vizitînd zona cunoscută sub numele de The Murals, care cuprinde partea catolică și partea protestantă cu fațade pictate, despărțite prin zidul numit Peaceline, lungit cu sîrmă în sus, vopsit în graffiti și dotat cu patru porți care sînt deschise anumite ore din zi. Atmosfera e sumbră pe ambele părți. La protestanți casele sînt mai neîngrijite ca dincolo, iar printre eroii pictați pe ziduri se numără mai nou membrii diverselor bande ucigă de alte bande protestante (de cînd conflictul, *The Troubles*, a luat sfîrșit, protestanții s-au apucat de traficul de droguri și se luptă între ei). La catolici dai la tot pasul de memoriale cu fotografii ale membrilor IRA sau ale oamenilor obișnuiți ucigă de-a lungul anilor. Și aici se pictează fațadele caselor.

...și România

Nu știi cât îi interesează pe locuitorii Belfastului istoria României, dar *Portretul luptătorului la tinerețe*, unul dintre cele șase filme prezentate între 28 și 30 ianuarie în cadrul programului *Waves, Storms and Horizons: Cinema Romania Now*, a vîndut cele mai multe bilete în avans. Acest festival a fost prima manifestare mare pe care ICR Londra a organizat-o în Irlanda, după o proiecție-test cu *Francesca*, anul trecut, la același Queens Film Theatre (QFT) din centrul Belfastului. QFT e

singurul cinematograful de artă din oraș. E situat într-un *terraced house* chiar vizavi de clădirea principală a universității și conține două săli de cinema și una de teatru, legate printr-o *cafeteria* măricică. Directoarea lui, Susan Picken (care a lucrat anterior pentru BFI London Film Festival), spune că aceiași oameni vin de regulă la filme, ceea ce îi face să alcătuiască un fel de familie. Filmele românești și-au făcut loc printre *The King's Speech*, *Blue Valentine*, *Biutiful*, *Black Swan* sau *Des hommes et des dieux*, iar prezența publicului a fost considerată foarte bună de către cei doi parteneri ai evenimentului, ICR Londra și QFT, ținînd cont de faptul că era prima oară cînd irlandezii erau invitați la un meniu de producții românești. În holul cinema-ului, ICR Londra a instalat două roll-up-uri înfățișîndu-i pe regizorii celor șase filme în mărime naturală. Ei au fost reprezentați însă doar de Cristi Puiu, care de la Belfast a zburat la Goteborg, unde și festivalul de acolo avea un program special consacrat filmului românesc. La Belfast Cristi Puiu a ținut un masterclass, iar celălalt invitat, actorul Hathazi Andras, a participat la proiecția cu *Morgen* și la Q&A-ul de după. (Subsemnata a făcut scurte introduceri filmelor.)

Ori irlandezii nu ies de obicei de la filme, ori le-a plăcut tot ce au văzut. Nici măcar de la *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu*, film greu pînă și pentru noi, n-a ieșit nimeni. Dintre spectatori au făcut parte și cei patru-cinci români stabiliți la Belfast, care au venit la aproape toate filmele, inclusiv la petrecerea din clubul The Menagerie unde DJ-îta Nico de Transilvania, stabilită la Brighton, a mixat balkan-electro în uralele publicului format aproape numai din tineri. Ce mi-a plăcut a fost că publicul de cinema nu se sfiște să pună întrebări. La Q&A-ul cu Hathazi Andras (proiecția de la *Morgen* fiind la fel de, pardon de expresie, *full* precum cea cu *Portretul...*), irlandezii au vrut să știe fel de fel de lucruri, iar întrebările au curs în cascadă. Queens Film Theatre organizează tot timpul fel de fel de manifestări. Proxima întîlnire a spectatorilor din oraș cu o cinematografie străină va fi un festival de filme japoneze. Tot cu invitați. QFT programează și filme clasice. În ianuarie-februarie, de pildă, arată *Mic dejun la Tiffany* și *The Big Sleep*. Cinematograful încearcă să echilibreze numărul mare de multiplexuri din oraș, dar faptul că e susținut în principal de Queen's University Belfast nu înseamnă că e luat cu asalt de studenții de la Facultatea de Film. După cum spune Susan Picken, aceștia nu vîd la cinema atîtea filme cît ar trebui să vadă. Poate că filmele românești le vor deschide gustul.

CARTE BLANCHE AUX JEUNES CRÉATEURS 2011

Centrul Cultural Francez din Iași în parteneriat cu „Vector – studioul de practici și dezbateri artistice” organizează în perioada 27 ianuarie-27 februarie 2011 un apel pentru proiecte de artă contemporană în cadrul programului „CARTE BLANCHE AUX JEUNES CRÉATEURS”.

Curatori: Catalin Gheorghe și Cristian Nae

Participanți: Apelul se adresează tinerilor artiști până la 35 de ani, rezidenți în România (cele 8 județe ale regiunii Moldova) și Republica Moldova

Tematică: „Crononii ale timpului”

Medii: toate mediile specifice artelor vizuale contemporane: pictură, sculptură, grafică, fotografie, video, film, animație, design, machete și planșe arhitecturale, instalație, intervenție, performance (acțiune, piese scurte de teatru, dans contemporan)

Suportul financiar: producția proiectului, localia de expunere a acestuia, organizarea și comunicarea evenimentului, promovarea artistului

Pentru detalii: www.ccfiasi.ro

CINEMATOGRAFIA ROMÂNĂ ÎN LUME

2011 va fi un an în care cinematografia română va circula foarte mult. ICR Londra, cel puțin, se implică în vreo patru acțiuni. Primul (17-24 februarie) va fi un festival similar celui de la Belfast care va avea loc la Dublin, capitala Irlandei de Sud, și va cuprinde filmele: *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu*, *Morgen*, *Portretul luptătorului la tinerețe*, *Medalia de onoare și Bună, ce faci?* La sfîrșitul lui aprilie Festivalul de Film EastEnd din Londra va consacra o secțiune consistentă cinematografului românesc, în septembrie se va întîmpla ceva similar în cadrul Festivalului de la Rejkavik, pentru că în octombrie-noiembrie filme românești să fie arătate în premieră și la Manchester.

José Saramago

Călătorie prin Portugalia

„Suplimentul de cultură” publică un fragment din volumul *Călătorie prin Portugalia* de José Saramago, care va apărea în curînd în colecția „Biblioteca Polirom”, în traducerea Mirelei Stănciulescu.

– Fragment –

Fetele din Castro Laboreiro

Monção este așezarea unde a avut loc întîmplarea povestită și răspovestită copiilor din vremea cînd călătorul era și el un tînc, și anume cea cu Deuladeu Martins, o femeie mintoasă care, pe cînd era piața asediată și fără de-ale gurii, a trimis să fie adunate și puse la copt ultimele fărîme de făină, azvîrlind apoi de pe metereze, cu mare paradă de prosperitate, biscuiții fierbinți, și astfel a învins, convingînd de inutilitatea asediului oștile lui

Enrique al II-lea de Castilia, care urmăreau cucerirea castelului. Asta s-a petrecut în anul 1368, vreme de mare candoare politică, se pare, pentru că prea ușor se mai cădea în plasa unor păcăleli tactice atît de puerile. Acum s-au schimbat vremurile și a ajuns Monção să stea cu mîna întinsă, dacă ne luăm după orfanul acuiuit chiar la intrarea unei biserici, cu o expresie plină de pietate și implorare, primind pomana de la inimile sensibile. Călătorul umblă aproape vindecat de alte sensibilități, dar a înregistrat imaginea înduioșătoare. La fel

cum a înregistrat îngerii de un stil baroc hiperbolic, care în aceeași biserică flanchează altarul principal și, de asemenea, un Mîntuitor uriaș, dramatic și înspăimîntător, care se afla în biserica parohială, unde, de altfel, se afla și monumentul funerar ridicat întru cinstirea memoriei doamnei Deuladeu, acțiune de venerare familială din partea unui stră-strănepot.

Pînă la Melgaço te delectează o priveliște plăcută, dar care nu sare cu nimic în ochi față de ceea ce se întîlnește la tot pasul în Minho. Oricare teren împădurit de aici ar face o figură aparte, de prețioasă peisagistică, în ținuturi mai vitregite de soartă, însă aici privirea devine exigentă, nu o mulțimește orișice. Melgaço este un tîrg mic și foarte vechi, are un castel, încă unul pentru catalogul călătorului, iar donjonul merită descris în tomuri, se prefigurează deasupra caselor din oraș ca un pîrinte al tuturor. Turnul este deschis, are o scară de fier, iar înăuntru este o mare beznă. Merge călătorul punînd un pas aici, altul colo, așteptîndu-se dintr-o clipă în alta să trosnească vreo șipcă sau să sară vreun șoarece. Sînt temeri firești, călătorul n-a vrut niciodată să treacă drept erou, dar lemnul e solid, iar șoarecii n-ar avea ce să găsească de ronțăit pe aici. Din înaltul turnului, călătorul percepe mai bine micimea castelului, cu siguranță era puțină lume în decor în vremurile acelea străvechi. Străzile din zona veche a orașului sînt înguste și sonore. Tăcerea e deplină. Biserica e frumoasă pe dinafară, dar pe dinăuntru e cît se poate de banală: excepție face o stampă reușită cu Sfînta Barbara. Părintele a descuiat poarta și s-a dus în treaba lui la sacristie. Un cizmar din vecinătate l-a invitat pe călător să vadă maimuța de la poarta laterală din nord. Maimuța nu e maimuță, e una din acele com-

pozite animale medievale, unii văd în ea un lup, însă cizmarul se fălește cu jivina, doar sînt vecini.

Dincolo de Melgaço se află Sfînta Fecioară a Oratoriului. E chiar la marginea drumului, pe un mic tăpșan, dacă ar merge călătorul zorit și neatent ar trece de ea, hm, unde oi fi, Sfîntă Fecioară? Biserica se află aici din 1245, s-au împlinit și au trecut de mult șapte sute de ani. Călătorul are datoria de a-și măsura cuvintele. Nu îi stă bine să abuzeze de adjective, care sînt o pacoste a stilului, mai cu seamă atunci cînd e nevoie de un substantiv, precum în cazul de față. Însă Biserica Sfînta Fecioară a Oratoriului, construcție romanică de mici dimensiuni, decent restaurată, este o asemenea capodoperă sculpturală încît cuvintele sînt din nefericire prea puține. Aici e nevoie de ochi, de înregistrări fotografice care să însotească jocul luminii, de cameră cinematografică și, totodată, de atingere, palparea acestor reliefuluri, pentru a învăța ceea ce le scapă ochilor. A rosti cuvinte înseamnă a spune capituluri, acante, volute, înseamnă a spune modilioane, timpene, pietre de arcade, și asta e cît se poate de potrivit, la fel de potrivit precum a declara că ființa umană are cap, trunchi și membre, rămînînd complet de neînțeles ceea ce este de fapt ființa umană. Călătorul întrebă în gol unde sînt albumele de artă care să le-o arate celor care trăiesc departe de aici pe Sfînta Fecioară a Oratoriului și pe toate celelalte care, de-a lungul și de-a latul acestei țări, încă mai rezistă veacurilor și maltratărilor ignoranței sau, mai rău încă, plăcerii de a distruge. Călătorul merge mai departe: anumite monumente ar trebui să fie retrase din locul în care se află și unde pier, încetul cu încetul, și să fie transportate, piatră cu piatră, în mari muzee, edificii în interiorul altor edificii, departe de soarele natural și de vînt, de frig și de lichenii corozivi, dar conservate. I se va spune că astfel s-ar îmbălsăma formele; va răspunde că astfel s-ar păstra. Atît de multe griji cu restaurarea fragilității picturii și atît de puține cu debilitatea pietrei.

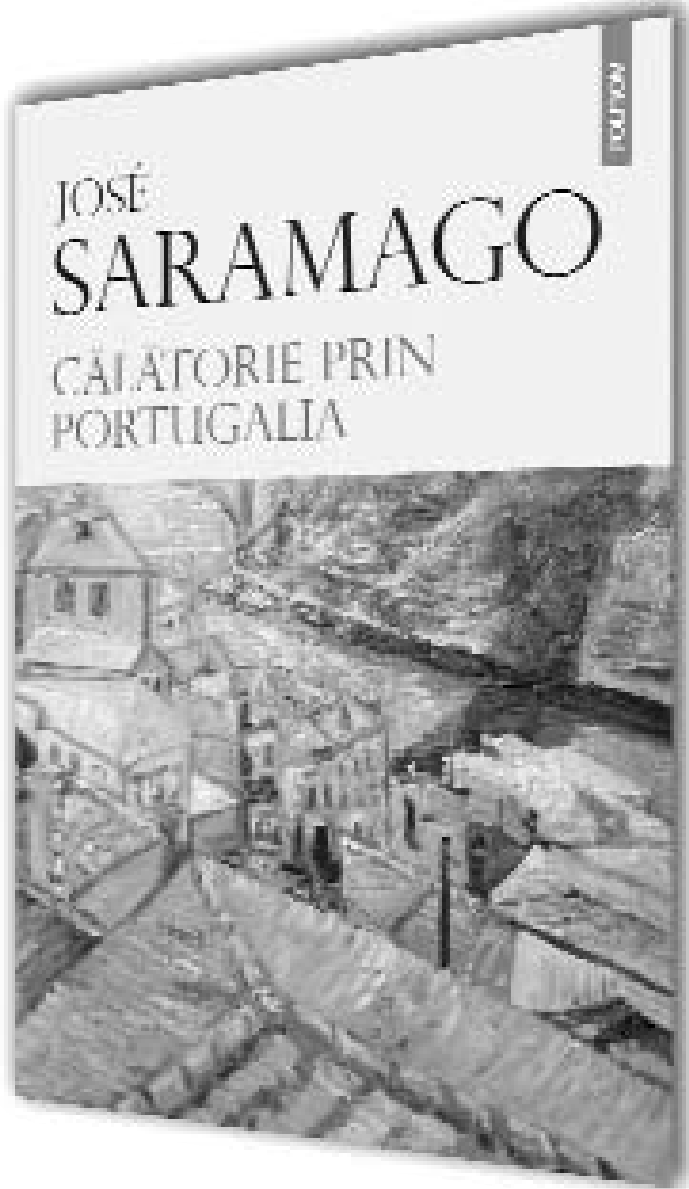
altitudine. Castro Laboreiro e undeva pe la o mie o sută. Se biruiește această denivelare în aproximativ treizeci de kilometri: nu este abruptă ascensiunea. Dar e de neuitat. Masivul Peneda nu abundă în păduri. Sînt pîlcuri de copaci, ici-colo, mai cu seamă în apropierea zonelor locuite, dar pe majoritatea întinderii sale este extrem de stîncos, o încîlcitură de grozămă și stejari-de-piatră. Nu lipsesc, desigur, pe coline, spații mari cultivate, și în aceste zile de sfîrșit de toamnă țarinile au o suavitate care s-ar putea considera feminină, în contrast cu lanțul muntos din zare în care se încălecă munți peste munți, care mai de care mai aspru și mai pleșuv. Dar acest tînut are ceva nemaivăzut pînă acum, care pe o distanță de mai mulți kilometri l-a intrîngat pe călător, insuficient experimentat în preumblările de călător, după cum se va vedea de îndată. Soarele se afla pe cer în acea poziție în care, bătînd în costișele îndepărtate, împrășca lucriri, se vedeau mari plăci luminoase, de-a dreptul orbitoare, iar călătorul își storcea creierii să priceapă despre ce era vorba, poate minerale prețioase care se revelau astfel sau doar netede clivaje și stivoase sau, poate, închipuiri facile, ori fi zeități ale pămîntului făcîndu-și semne unele altora ca să se ascundă de privirile indiscrete.

Cînd colo, răspunsul se afla la marginea drumului pe care mergea. Prin crăpăturile stîncilor susura apa care, deși nu curgea într-un fir sau în pînză, menținea umezeala pe unele pietre, unde, după cum îi cășuna soarelui să bată, se aprindea cîte o oglindă. Niciodată nu mai văzuse călătorul așa ceva și, odată descîlcit misterul, s-a bucurat să contemple pe drum întetirea luminilor, care mai încolo se stingeau și iar renășteau, pe măsură ce drumul făcea și desfăcea șerpuiuri, și astfel se modifica unghiul de reflexie a soarelui. Acesta e un tînut mare și nelocuit, munții separă defileuri, aici nu pot păstorii să-și vorbească strigîndu-și de pe o culme pe cealaltă.

Castro Laboreiro apare fără să dea de știre, la o cotitură a șoselei. Se văd niște case noi, iar apoi orașelul, cu vechimîntul său întunecat de piatră veche. Demni de văzut sînt stîlpii groși care susțin zidurile bisericii, vestigii romane ale vechii construcții, și castelul, la această mare altitudine, cu singura poartă care i-a rămas, Poarta Broastei Rîioase, ce n-ar da călătorul să afle originea acestei denumiri. Orașelul nu îți cere alte popasuri, ori poate că, totuși, cere îndelungi popasuri celor care au ambiții de descoperitori, bunăoară să meargă să vadă acele pietre înalte,

CARTEA

Cînd José Saramago s-a hotărît să scrie o carte despre Portugalia, și-a dorit ca aceasta să fie diferită de altele cu același subiect: i-a reușit pe deplin. Înregistrîndu-și impresiile de călătorie despre țara pe care o iubește mai mult decît pe oricare alta, Saramago pune Portugalia într-o lumină pe care numai un autor genial o poate născoci. Fie că descrie o fortăreață medievală sau donjoanele întunecate ale unui castel, el face locurile pe care numai turiștii le mai vizitează astăzi să prindă viață și să-și spună singure povestea.

mormane gigantice care se ridică în depărtare. Pe cerul de un albastru nespul de pur se desenează o urmă albă de avion, dreaptă și delicată: nu se aude nimic, privirea însoțește doar lenta trecere, în timp ce pietrele se încâpăținează să se strângă și mai mult una într-alta.

Se apropie vremea de plecare, a venit din cauza drumului, a marelui lanț muntos, a acestor înalți pitoni și, pe când își perindă privirile de jur împrejur, destul de neatente, zărește două fetițe care îl privesc, cu chipuri serioase, suspendând atenția pe care o acordau unei păpuși cu rochie albă lungă. Sînt două fete cum nu s-au mai văzut vreodată: stau în Castro Laboreiro și se joacă la umbra unui copac, cea mai mică are părul lung și despletit, cealaltă poartă cozi cu fundițe roșii, și amîndouă îl fixează cu gravitate. Nu zîmbesc cînd văd aparatul de fotografiat, cînd îți arăți chipul ațit de deschis, nu mai e nevoie să zîmbești. Călătorul binecuvîntează, în gînd, minunile tehnicii: amintirea, nestatornică, se va putea reînnoi în acest dreptunghi colorat, va putea reconstitui clipa, va putea ști că era din țesătură ecosez fusta, erau împletite cozile și ciorapii din lînă, și cărarea părului la mijloc, și, descoperire neașteptată, o altă păpușică era căzută mai în spate, făcînd semne cu mîna, mîhnită că nu rămăsese cu corpul întreg în fotografie.

Destinul nu ordonează întotdeauna rău lucrurile. Pentru a vedea Biserica Sfînta Fecioară a Oratoriului și fetele din Castro Laboreiro, a trebuit să meargă călătorul o sută de kilometri, cifră rotundă: să îndrăznească numai să protesteze careva, socotind că n-a meritat osteneala. Mai bine să pună la socoteală cît atîrnă giganții de piatră, maimuța din Melgaço, avionul din aer, oglinzile de apă și acest podeț pavat cu prundiș, pe unde oamenii pot trece doar pedestru, iar animalele doar dacă sînt de talie mică.

O ia călătorul înapoi spre Monção, aici se sfîrșesc cei o sută de kilometri, și caută drumul care duce la Longos Vales. Dintre frumoasele denumiri care abundă pe solul portughez, Longos Vales are o rezonanță specială, ajunge să spui Looongos Vaaaales și numaidecît știi aproape tot, doar că în această îngîinare nu se ghicește frumusețea absidei bisericii parohiale, cu modilioanele sale populate de jivine grotești și siluete umane contorsionate. Lucarna, extrem de îngustă, care a servit cîndva drept țintă pentru pietrele aruncate de nenumărați țînci, e decorată toată cu bilețele. În fața capitelurilor, călătorul revine la o veche idee a sa: descifrarea semnificațiilor acestor compoziții, mult prea complexe pentru a fi lipsite de interes, cu siguranță ar explica mult din gîndirea medievală. Or fi fost ele studiate și descifrate deja, trebuie călătorul să investigheze problema atunci cînd va avea mai mult timp la dispoziție.

Prin Merufe, de-a lungul unui afluent al râului Mouro, călătorul începe iar să urce, pînă la malurile râului Vez, mai întîi pe banda din nord, apoi pe banda din sud, iar aici scoate multe impresii și reclamă justiție. Se vorbește

mult despre frumusețile bucolice și suave din Lima, Cávado și Minho. Așa e și așa or fi în genul lor. Dar rîul Vez, de la înălțimea piscului Sistelo, că de-abia acolo ajunge la el călătorul, și apoi rîul Cabreiro, afluentul râului Vez, sînt splendori veritabile care împletesc dulceața și asprimea, armonia colinelor înverzite și a apelor lovindu-se de pietre, sub auguri unei lumini care începe să coboare și decupează, linie după linie, culoare după culoare, cea mai frumoasă priveliște care poate fi cuprinsă cu imaginația. Călătorul așază lîngă ea ceea ce amintirea lui păstrează de la rîul Tuela și nu mai spune nimic altceva.

Șoseaua principală este de partea cealaltă, dar călătorul o preferă pe cea care merge pînă la Arcos de Valdevez prin Gondoriz și Giela. Biserica din Gondoriz se înalță precum un obiect de decor deasupra văii, este o construcție teatrală, din anii 1700, cu siguranță o bună reprezentare a unei biserici triumfătoare. Iar marea cruce care se află în fața ei este făcută în același spirit, cu al său vîrf ascuțit și solomonic și cu o Pietă bine lucrată și colorată, reliefată în contre-jour la acest ceas din zi. Cîțiva kilometri mai jos, aproape de intrarea în Arcos de Valdevez, se află Giela. Aici face călătorul îndelung popas. Urcă pantele colinei pe un drum bine întreținut și nici n-a ajuns bine la jumătatea drumului că și vede crenelurile turnului, implantat ostentativ în mijlocul unei arene de munți împăduși. Călătorul este agitat, mereu i se întîmplă așa cînd se apropie de ceea ce își dorește foarte mult să cunoască. Se află aici o reședință regală din anii 1500, care este, declară călătorul, avînd-o chiar acum în fața ochilor, unul din frumoasele exemplare ale acestui tip de construcții existente în Portugalia. Turnul e și mai vechi, de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, și despre el se spune că a fost donat de Dom João I lui Fernão Anes de Lima, după bătălia de la Aljubarrota. Casa, dintr-o perioadă mai recentă, are o frumoasă fereastră manuelină care dă înspre terasă.

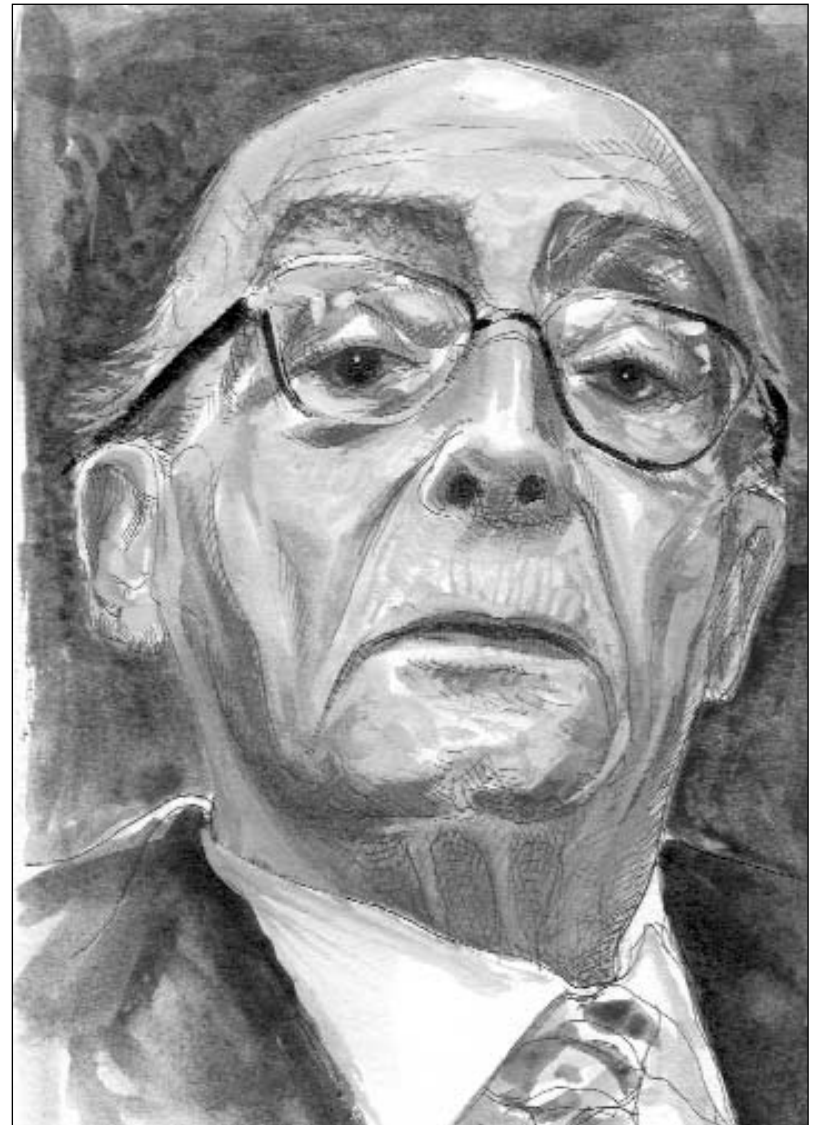
Nu locuiește aici lume nobilă, nici personal burghez. Nu locuiește nimeni. Casa servește drept hambar, grînele sînt răspîndite pe dușumelele tremurînde și, oriunde ar dori călătorul să pună pasul, toate scîndurile trosnesc. Puștiul care îl însoțește, la ordinul tatălui, făcînd oficiul de paznic al casei, sare ca un ied pe deasupra mormanelor de pleavă, sperînd gîinile și, milos, îl previne și îi arată locurile cu cel mai mare risc. Din tavanele de la etaj, grinzile atîrnă precum un mare catarg de vas, cu acea îndoire pe care vîntul i-ar da-o pînzei. Locul e o dărăpănătură. În afară, buna duritate a pietrei continuă să reziste, însă aici, înăuntru, dușumelele alea sînt la mila unei recolte, dacă e cu zece spice mai abundentă sau dacă găina își face un cuiabar mai mare, totul se prăvălește.

Se retrage călătorul nespul de trist. Oare cine te poate salva, reședință regală din Giela?

Poate datorită acestor mîhniri a trecut călătorul prin Arcos de Valdevez

AUTORUL

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminînd cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare și politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură și caligrafie* (Polirom, 2010). *Ridicat de la pămînt* (1980) îi aduce recunoașterea în spațiul lusitan și impune fraza și punctuația care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internațională o dobîndește cu *Memorialul minăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături de *Anul morții lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2009) și *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordînd o atenție specială originii și identității portugheze. În 1991 publică *Evanghelia după Isus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruiește o viață apocrifă a lui Isus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o reprezintă seria de ficțiuni ucronice și alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) și continuată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peștera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002; Polirom,

2009), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) și *Intermitențele morții* (2005; Polirom, 2007, 2009). Ultimul său roman, *Cain* (2009), este în curs

de traducere la Editura Polirom. José Saramago și-a petrecut ultimii ani în Lanzarote, Insulele Canare, continuînd să scrie și să publice. S-a stins din viață în iunie 2010.

fără a se opri, însă, ajungînd la Ponte da Barca, s-a decis că nu avea sens să se lase abătut de astfel de descurajări și a înaintat înspre munții Soajo. Merge acum de-a lungul râului Lima, cu maluri foarte blînde prin aceste ținuturi înalte, dar repezindu-se cu cascade în vîltoarele albiei, nu trece mult și șoseaua începe să urce, să se îndepărteze, nici cînd la mare depărtare, dar cu rîul de-acum inaccesibil. Ajungînd la bifurcația de hotar cu Ermelo, călătorul e nevoit să aleagă: sau traversează rîul înspre Soajo, sau continuă pînă la Lindoso. Se decide pentru Lindoso. Urcă în continuare, numărînd kilometri, mare e această călătorie a sa care l-a adus în ținuturi atît de îndepărtate.

În Lindoso află castelul și grînarele, toate foarte bine închise. Foarte bine. De castel nu-i pasă călătorului, iar grînarele se pot vedea din afară, n-ar fi indicat să mergi să tulburi tihna porumbului. Așa cum sînt așezate, grînarele formează un oraș. Un oraș cu clădirile sale vechi, pătate de licheni, datînd din 1700-1800, dar și cu clădiri moderne.

Dar toate urmează în cele din urmă modelul tradițional: acoperiș în două ape, corpul așezat pe pilaștri deasupra a ceva care seamănă a capiteluri, dar au denumirea de mese, artificii ingenioase și simple pentru a evita ca soarecii să ajungă la grîu. În unele din ele, barele din piatră au fost înlocuite cu scînduri, semn că sînt mari prețurile meșterului pietrar: pentru a prinde în cuie jumătate de duzină de șipci, e de ajuns și cel mai puțin iscusit dintre oameni. De un lucru îi pare însă rău călătorului: că nu poate merge pe aici într-o noapte cu lună plină. Orașul acesta cu palafite fără apă, cu case pe picioaroange, își încrucîșează fără îndoială umbrele pe timpul nopții: o umbră de om care ar trece pe aici ar avea multe de aflat.

O ia din loc călătorul, vrea să meargă la Bravães, care se află dincolo de Ponte da Barca, va ajunge în ultimele clipe ale zilei, cu lumina orizontală și arămie, curînd va asfinți soarele și cerul va deveni trandafiriu. Bravães înseamnă un portal romanesc înflorat de forme, un fel de compendiu sublimat

al temelor și motivelor desfășurate în piatră, în această regiune și în altele, începînd din Galicia. Capetele de tauri de pe imposte au văzut defilarea generațiilor, reminiscență poate a altor culte, precum soarele și luna, atît de ușor de întîlnit în compoziție cu simboluri creștine. Călătorul intră în biserică, deja întunecoasă, abia distinge un Sfînt Sebastian zugrăvit pe zid alături de arcul triumfal, dar ceea ce vede îl nedumerește, pentru că sfîntul are mai degrabă chip de domniță decît de ofițer de oaste romană. Totuși, lucrurile de genul ăsta se schimbă în decursul timpului, ceea ce era cîndva a încetat să mai fie sau a devenit diferit, cum e cazul aici, fără a ieși din hagiografie, Sfîntul Sebastian a murit ciomăgit în arenă, dar peste tot îl vedem străpuns de sulițe, iar asta nu pare să-i dăuneze în vreun fel.

A căzut înserarea. Hristos aureolat privește sever către călător, care, prefăcîndu-se că nu bagă de seamă, o pornește pe drumul spre Braga, unde îl așteaptă noi aventuri.

„Teatrul este despre momente vii, de aceea și moare odată ce s-a terminat“

Predă Dramă și Arte Teatrale la Goldsmith College, Universitatea din Londra, este pasionată de regia de teatru, iar această pasiune a transformat-o într-o muncă de-o viață. A scris cărți despre Lev Dodin și Robert Wilson, a mers după regizori și companiile lor teatrale peste tot prin lume pentru a înțelege mai bine ce este cu această artă și cu oamenii care o pun în mișcare. Vine în România destul de des, pentru Festivalul Național de Teatru și pentru Festivalul Shakespeare și pentru că, recunoaște, nu știe prea multe despre teatrul din România și vrea să afle. În Colecția FNT i-au fost traduse pînă acum volumul despre Lev Dodin și despre compania acestuia, Maly Drama din Sankt Petersburg, iar la ediția din 2010 a FNT, volumul pe care l-a coordonat împreună cu Shomit Mitter, *50 de regizori-cheie ai secolului XX*. În timpul FNT am și întâlnit-o pe Maria Shevtsova și am realizat acest interviu.

Interviu realizat
de Elena Vlădăreanu

Pentru început, aș vrea să ne referim la conceptul unei cărți de acest tip. Avem o mulțime de „100 de filme de văzut într-o viață“, „100 de cărți de citit într-o viață“ etc. Unde se situează acest volum, 50 de regizori-cheie ai secolului XX?

Nu e

cam riscant să reduci întreaga artă dramatică a secolului trecut la câteva nume?

Sigur că este reductiv. Dacă ar fi fost după mine, am fi avut 100, 150, chiar 200 de regizori ai secolului XX. Altfel, este ușor de răspuns. Editorul acestei cărți a decis să scoată o nouă colecție, „50 de...“. În această serie au apărut „50 de filosofi...“, „50 de oameni de știință“, „50 de coregrafi“. A vrut și „50 de regizori“, mi-a cerut mie să fac această carte știind că m-am specializat pe regia de teatru. Dacă ar fi fost alegerea mea, eu nu aș fi publicat niciodată o carte ca asta, eu aleg să scriu cărți pe care, de obicei, editorii nu aleg să le publice. În ciuda preferințelor mele însă, mă gândesc că această carte va fi foarte utilă pentru elevi, pentru tinerii cercetători, asta a fost ideea din spatele cărții. Am zis ok, dacă va fi o carte utilă, atunci o fac.

Bun, informații se găsesc, dar cum facem cu spectacolele? Știm că după finalul unui spectacol nu mai e nimic, pot fi cel mult câteva înregistrări, cronici, dar asta nu înseamnă mare lucru.

Ca și opera, dansul, arta circului, și teatrul este efemer.

Este aici și s-a dus. Nici o înregistrare nu poate reconstitui. Probabil nici măcar scrisul nu-l poate reconstitui. Eu mă gândesc acum la diferite tipuri de scris. O carte ca aceasta nu va putea niciodată să capteze ceva dintr-un spectacol. Poate, cel mult, să te ajute să-ți faci o idee despre munca regizorului și despre anumite detalii din anumite spectacole. Cititorii mei vor înțelege, de exemplu, atunci cînd scriu despre Lev Dodin și accentuez pe anumite detalii, ce se poate întâmpla într-un spectacol. Înainte însă de această carte am scris un volum numai despre Lev Dodin, cu analize foarte detaliate despre ceea ce am văzut. Iar ceea ce am scris atunci este rezultatul vizionării unui spectacol de șapte, zece, douăsprezece, cincisprezece ori și al încercării de a evidenția punctele esențiale. Atunci cînd am scris în detaliu despre anumiți regizori, mi-am văzut scrisul ca pe o înregistrare, ca pe un document, ca pe o arhivă pentru viitor. Într-o zi, cînd cineva care nu știe nimic despre acest regizor, va deschide cartea și se va întreba cine este acesta, va citi și va avea o înregistrare a muncii acestuia. Pentru un regizor ca Lev Dodin este în mod deosebit foarte important pentru că nu există DVD-uri, nu există nici un fel de înregistrare. Mulți dintre regizorii de astăzi au înțeles că ar fi bine să rămână niște înregistrări după munca lor și își trec spectacolele pe DVD. Cu Teatrul de Artă din Moscova nu există, cred, decît o singură înregistrare video, foarte scurtă și foarte veche. Nu avem de exemplu nici o înregistrare cu spectacolele lui Mayerhold, doar o foarte scurtă înregistrare cu niște exerciții de biomecanică.

Ceea ce avem sînt cronicile de teatru, care ne ajută să ne facem o idee, dar atît și nu e suficient. Cînd scriu cronici de teatru încerc să dau cît mai multe detalii cu putință pentru că textele mele, la un moment dat, pentru cineva anume, pot reprezenta echivalentul unei înregistrări. Iar pentru cineva din prezent pot fi o tentație de a merge să vadă spectacolul.

Din acest punct de vedere, ce părere aveți despre munca unui critic de teatru, cum ar trebui să-și scrie textele?

Nu cred că pot vorbi despre cum ar trebui, ci doar despre cum le scriu. Sînt mai multe tipuri de a scrie critică de teatru, iar stilul criticii s-a schimbat mult în ultimii douăzeci de ani. Cînd trăiam la Paris, în anii '70, eram foarte interesată de ceea ce scriau criticii de la „Le Monde”, niște critici excepționali, care scriau cu pasiune și captau orice detaliu în textele lor. Am observat că stilul criticii de teatru în Franța s-a schimbat. Acești critici fenomenali, care scriau în anii '70, au fost înlocuiți de alți critici, care scriu mai puțin despre spectacol și mai mult despre ei înșiși. S-a produs o schimbare de fapt. În critica britanică era înainte exact pe dos: se scria mai mult despre sine, mai puțin despre spectacol, acum e invers, scriu mai mult despre spectacole. Dar chiar și așa, după mine criticii britanici nu dau suficiente detalii. Eu sînt și critic, și cercetător și, ca de obicei în astfel de situații, ai de-a face cu două perspective diferite, dar care merg împreună. Un critic trebuie să vorbească acum, un cercetător și acum, dar și mîine. Cînd îmi fac documentarea pentru vreo carte, răsfoiesc arhivele ziarelor și ajung tot la textele criticilor de teatru. Deci aceștia lasă pentru noi o măturie importantă a producțiilor teatrale. Ei, criticii, uită foarte adesea acest lucru, ei trebuie să ajungă acasă, să scrie repede articolul, care să apară în ediția de a doua zi. Nu mai au timp de detalii. Asta este o mare problemă pentru criticii de teatru. În ceea ce mă privește, nu citesc niciodată cronici înainte de a vedea un spectacol.

Este o regulă?

Poate este un fel de regulă nescrisă pe care mi-am impus-o cu timpul. Un alt lucru pe care nu îl fac niciodată, dar pe care criticii de teatru obișnuiesc să-l facă, este să recitesc textele înainte de a merge la teatru. Nu fac niciodată chestia asta, deși e o practică relativ comună în Marea Britanie. Iar dacă spectacolul nu respectă textul vii și scrii: vai, nu respectă textul. Nu cred că e în regulă să procedezi așa. Teatrul e teatru, nu e literatură, e un alt gen, e o diferență de stil, trebuie să mergi să-l vezi ca teatru. Așa că nu recitesc niciodată textul, aștept ca textul să vină spre mine dinspre performance. Abia după, dacă vreau să verific ceva, merg la text. Eu îmi iau notițe în timpul spectacolelor, iar uneori îmi notez cîte o replică pentru a-mi aminti că trebuie să verific în text. În orice caz, ține de cartea la care lucrez în momentul respectiv. Acum lucrez la o carte despre regizori. Recent am terminat o carte de interviuri cu regizori, o carte pe care o iubesc

enorm tocmai pentru că i-am convins pe oameni să vorbească ore întregi despre opera lor. Și e foarte greu să-i convingi pe regizori, nu le place să vorbească, cu atît mai puțin în fața unui reportofon. E dificil să fii regizor și e dificil să interviezi un regizor. Îmi place această carte tocmai pentru că interviurile sînt lungi și merg destul de în adîncime. Nu sînt simple interviuri jurnalistice. Nu am avut această presiune a presei cotidiene, „răspunde-mi acum la întrebări!”. A fost o carte pentru Cambridge University Press, ei mă întrebau „E cartea gata?”, iar eu răspundeam „Încă nu, îmi pare rău, încă lucrez la ea”. Ei au așteptat, iar eu mi-am folosit timpul și am făcut ceea ce am crezut de cuviință. Pentru acest tip de carte am căutat o zonă mai profundă, pentru un ziar nu e niciodată timp suficient, totul trebuie să fie rapid.

Există și o parte oarecum toxică a relației dintre critici și artiști, cînd se cunosc, merg împreună la festivaluri, sînt chiar prieteni, apoi criticii trebuie să scrie despre artiști.

S-a întîmplat ca, de-a lungul timpului, unii dintre regizorii despre care am scris să-mi devină prieteni. Eugenio Barba, de exemplu, despre care, uneori, am scris și negativ, îmi este în continuare prieten, pentru că el este o persoană minunată și îmi acceptă părerile critice. Am devenit prietenă cu Lev Dodin, cu Ariane Mnouchkine, cu Peter Sellars. Am lucrat împreună cu Robert Wilson, dar nu aș putea spune că sînt prietenă cu el, este o persoană mult prea distantă, relația noastră a fost întotdeauna foarte formală. Cum scrii critic despre prietenii tăi? E foarte greu, îți iubești prietenii, dar poate nu îți place întotdeauna ceea ce ei fac. Cred că este responsabilitatea criticului să fie onest, chiar dacă asta ar putea să-i rănească prietenii. Criticul și prietenii săi artiști trebuie să înțeleagă că există o separație între viața privată și cea profesională și că trebuie să supraviețuiască criticilor. Este singura cale posibilă.

Să ne întoarcem la carte. Este evident de ce regizorii care au făcut istorie sînt aici: Stanislavski, Meyerhold, Brecht, Kantor, Grotowski. Cum e cu contemporanii?

Hai să-ți spun ceva ce m-a deranjat în timp ce lucrez la această carte: erau numai bărbați, cel puțin la început. Coeditorul meu avea doar nume de bărbați, poate și o femeie. Atunci m-am întrebant: „Este lumea regiei de teatru o lume exclusiv masculină?”. Unde sînt femeile? Și am început să le număr pe degete pe cele care s-au ridicat la standarde universale, acesta fiind unul dintre criteriile pentru includerea în această carte. Lipssește o singură femeie, Anne Bogart, iar în carte sînt prezente șapte femei. Deci am avut opt. Doar opt femei! Este disproporționat și dovedește că lumea regiei de teatru este o lume a bărbaților.

Este o lume a bărbaților chiar dacă nu ne referim la prezențele din această carte?

Da. Îmi amintesc de un interviu cu Ariane Mnouchkine, cînd am întrebato cum e să fii femeie într-o lume a bărbaților. „O lume a bărbaților?”, mi-a răspuns ea, „ești regizor și atît”. A răspuns foarte bine. Dacă ești regizor, ești regizor și atît, ea nu vedea o problemă de gen. Cred totuși că astăzi ar răspunde altfel. Probabil ar spune: „Așa este, este mai degrabă o lume a bărbaților”. Nu am întrebato încă, dar o s-o fac, sînt curioasă dacă s-a răzgîndit. Cred că această situație vorbește și despre dificultatea acestei profesii. Nu am avut timp pînă acum să mă gîndesc serios la asta, dar într-o zi nu voi mai merge la nici un festival și voi începe să scriu despre asta. Oricum, cartea asta este veche, astăzi aș fi făcut-o diferit. M-aș fi oprit la alți regizori, l-aș fi inclus pe Purcărete aici, cred că poate face față unei raportări la aceste „standarde universale”. Dar chiar și aceste judecăți sînt dificile de făcut. Ce e acela un standard universal? Eu aș putea să-l definesc, dar care ar fi criteriile mele? Criteriile mele sînt de fapt experiența mea în a vedea spectacole și în a ști cîte ceva despre munca regizorului. În ultimii 40 de ani cine a avut continuitate, cine a continuat să vină cu lucruri inovative și să pună o amprentă atît asupra teatrului, cît și asupra publicului? De aceea l-aș pune pe Purcărete aici. Continuitatea este foarte importantă în teatru, este ceea ce le spun mereu studenților mei, nu vă opriți doar la un singur sau la două spectacole ale unui regizor. Cînd merg să văd un nou spectacol de Ariane Mnouchkine îl văd în relație cu toate spectacolele ei de pînă atunci, și din 1971 am văzut tot, absolut tot ce a făcut ea. Cînd am scris despre Robert Wilson nu m-am documentat citind cărți, ci văzînd toate spectacolele despre care am scris, vreo 40 de producții începînd din 1976, cînd eram studentă la Paris și am văzut la Avignon *Einstein on the Beach*. Deci criteriile mele se bazează pe cunoașterea continuității. Peter Brook: i-am văzut toate lucrările din 1974, cînd, din fericire, eram studentă la Paris și, din fericire, am putut să văd toate astea. Apoi am început să călătoresc foarte mult pentru a vedea spectacole. Cînd am început serios să cercetez regia de teatru, am încercat să-mi păstrez propria continuitate față de munca unui regizor. Un critic de teatru, un cronicar nu poate face asta, dar un cercetător poate. Chiar dacă teatrul este efemer, nu înseamnă că nu ne putem construi în memorie un repertoriu.

Dintre toate starurile teatrului contemporan, cum ar fi de exemplu Ostermeier, Rodrigo Garcia, Castellucci, cine ar trebui să fie aici, într-un volum cu regizori-cheie?

Castellucci ar trebui să fie aici. Ostermeier ar trebui să fie aici. Warlikowski, Purcărete. Nu știu prea multe despre teatrul românesc și de aceea mă și află în România. E interesant: cînd un regizor încetează să mai fie un regizor tînăr? Rușii spun că la 40 ești încă tînăr. Cînd ești bătrîn? Ești bătrîn la 80? O întrebare foarte importantă: Ce creează vîrsta unui regizor? De ce am spus că oamenii aștia ar merita să fie într-o astfel de carte? Pentru că au dovedit

„CÎND SCRII CĂRȚI NU EȘTI LIBER, DEȘI LUMEA AȘA TE CONSIDERĂ”

De ce credeți că scrișului i se acordă o atît de mare importanță?

Dacă este un text bun, el poate capta poezia momentului. Este foarte greu de obținut. Poate e arogant din partea mea, dar țin să spun că azi-noapte, după ce am văzut adaptarea după Hecuba (Maria Shevtsova se referă la spectacolul *Aici, la porțile beznei* de Mihai Măniuțiu prezentat în cadrul FNT – n.r.), Emil Boroghina, care este un om admirabil, mi l-a prezentat pe fostul ministru al Culturii din Republica Moldova. Și acesta a spus: „Ce mă bucur să vă întîlnesc, am citit cartea dumneavoastră despre Lev Dodin tradusă în română. Am fost atît de emoționat. Citind cartea aveam senzația că sînt spectator alături de dumneavoastră”. Este ceea ce mi-am dorit: cititorii mei să poată spune că s-au simțit spectatori citindu-mi cartea. Dacă asta s-a îndeplinit, aș putea spune că mi-am făcut datoria. Eu datoria asta mi-o văd în sensul unei înregistrări, dar nu toți gîndesc așa, scriu cărți foarte bune, sînt buni critici, dar eu întotdeauna m-am gîndit la munca mea ca și cum aș înregistra ceva. Acum probabil aș face-o altfel, dar atunci așa am gîndit. Cînd scrii cărți nu ești liber, deși lumea așa te consideră. Editorul îți spune: „Nu vreau cartea asta. Nu vreau acest regizor, îl vreau pe acesta”. În multe sensuri, editorul controlează piața. În Marea Britanie, editorii controlează tot mai mult piața și tot mai mult îmi spun mie ce vor. Eu trebuie să lupt tot mai mult împotriva lor și să spun: „Nu vreau asta”. Editorii vor să vîndă, se tem de internet, că oamenii nu vor mai citi cărți în format clasic, probabil industria cărții este în criză acum, se tem de viitor. Cînd trebuie să preai o carte rapid, cum o s-o mai pregătești? Cînd am scris cartea despre Lev Dodin, m-am pregătit șapte ani. În timpul acesta am scris și, mai ales, am văzut spectacole: de opt, zece, cincisprezece ori, am lucrat alături de companie, am stat de vorbă cu ei pentru a înțelege din interior cum merg lucrurile, am călătorit alături de ei. Mi-am cheltuit toți banii călătorind cu ei: mergeau în Italia, eram și eu în Italia, erau în Franța, eram și eu în Franța, mergeau în Germania, acolo mergeam și eu, au venit în România, am venit în România. Asta înseamnă să înțelegi munca unei companii și a unui regizor. E vorba de șapte ani. Nimeni nu mai are atîta timp astăzi. Nici eu nu aveam atunci atîta timp. Dar într-o oarecare măsură, ești obligat să o faci.

de-a lungul timpului și de-a lungul spațiului. Aș spune că Ostermeier nu mai e de mult un star, e deja în *establishment*. Același lucru și pentru Castellucci. Au făcut suficient de multe astfel încît poți spune: sînt niște regizori, vor supraviețui. Și aici vine o altă întrebare: ce îl face pe un regizor să supraviețuiască? Un regizor nu poate rezista fără actori, fără spectatori. Este arta care are cea mai mare nevoie de spectatori vii. Nu e nici un obiect care să rămînă, precum în pictură, nu e ca în muzică, unde un pianist poate cînta un concert. Ai văzut un spectacol, acesta moare, nu rămîn decît, poate, înregistrările. Pentru unul dintre cele mai frumoase concerte la care am fost vreodată nu există înregistrări. Și trebuie să-mi amintesc cu inima. Iar asta este greu. Uneori îmi amintesc că mi s-a făcut pielea găinii sau că am plîns. Era un concert la Londra, un pianist rus, Evgeny Kissin, care cînta

Liszt. Încă îmi amintesc că plîngeam, era atît de frumos, a fost atît de inspirat în noaptea aia, parcă avea îngerii în degete. Dar cum să înregistrezi asta? Și nimeni nu a scris despre asta. Criticii au laudat spectacolul, au scris despre tehnică, i-au dat cinci stele, dar nimeni nu a scris despre asta. Cum supraviețuiesc aceste lucruri în teatru? Un videorecorder nu poate capta emoții. Poate o înregistrare audio păstrează mai multe. Dar nu avem încă tehnologia necesară care să capteze acel moment magic al teatrului. Și probabil că nici nu o vom avea vreodată, e imposibil să captezi interacțiunea vie dintre actori. Iar teatrul este despre momente vii, de aceea și moare odată ce s-a terminat. Și asta este responsabilitatea unui bun cercetător și a unui bun critic. Nu îmi mai amintesc cine a spus, un mare regizor, că „un text bun despre un spectacol face mai mult decît o înregistrare video”.

Pe cînd poezia era 2.000 bucata

Scriitorul român în vremea comunismului s-a „comercializat” în diverse forme după 1990: erou al rezistenței, rezistent cu timiditate, compromis doar parțial, trădător de țară etc. În ultimii 20 de ani avem o lungă serie de demascări, revizui, reîmpărțiri ale moșiei literare, toate în numele unei atitudini care ar fi trebuit să fie ideală în timpul regimului. Au fost teoreticieni, critici, esești care au dorit nuanțe, simțindu-se nedreptățiți de încărcătura etică a receptării literaturii sub comunism. Manolescu se arăta exasperat de faptul că vina de „lașitate sub comunism” atîrnă toată pe umerii scriitorilor cînd, după părerea sa, chiar nu puteau fi acuzați în bloc de oportunism și pasivitate. Eugen Simion se autoexcluse din mainstreamul anticomunist, venind cu idei de recuperare totală a ierarhiilor de atunci. Și relatarea poate continua mii de pagini avînd o constantă inutilă, enervantă: raportarea perpetuă a scriitorului care a activat între 1945 și 1990 la un soi de scară a eroismului în raport cu sistemul.

C. Rogozanu

Cărți precum *Privilighenția*, semnată de Ioana Macrea-Toma, sînt perfecte pentru dezvrăjirea de patosul interesat sau explicabil al anilor '90. E un demers sociologic și teoretic în care găsim o primă configurare cu date concrete culese inclusiv din „arhivele” complet haotice ale Uniunii Scriitorilor (autoarea chiar precizează că are o miniarhivă personală de fotocopii

după documente din depozitele dezordonate ale Uniunii și că e imposibil să dai o referință corectă). *Privilighenția* mai e și o bună sintetizare a unui volum important de mărturii, anecdotice, interviuri (inclusiv unele făcute special pentru această lucrare, teza de doctorat coordonată de Ștefan Borbely). Despre Fondul Literar și îndatorarea „clasicilor” Preda, Stănescu și ceilalți s-a tot scris, au existat „scandaluri de presă”. Despre puterea politică a scriitorului în

anii '60, prezența lui în structurile Comitetului Central, iarăși s-au dat mărturii importante. Dar peste toate acestea plutea o piclă stilistică (literar-memorialistică), o aproximație care dădea un teribil aer incert. Ioana Macrea-Toma are hărnicia atît de necesară de a desteleni – cu arme sociologice verificate în cîmpul literar (Bourdieu, mai ales) – acest teren plin de aproximații, zvonuri, legende.

Canon literar-economic

Contextualizările sînt iarăși importante. În distingerea obsesivă pe generații: șaizecești, șaptezeciști, optzeciști, argumentele care prevalau erau mai ales de ordin teoretic, estetic. Contextul economic al evoluției scriitorului venea întotdeauna pe plan secund. Deși Ion Bogdan Lefter și alți critici ai generației '80 au insistat asupra importanței „planului editorial” care sugruma ieșirea în librării a noilor scriitori, întotdeauna prelua explicația teoretică: faptul că un nou spirit literar se năștea, un postmodernism autohton etc. Or, din demonstrația Ioanei Macrea-Toma se poate vedea clar cît de cinic-economică a fost griparea mecanismului de promovare și publicare a optzeciștilor. Și, totodată, se poate constata cît de tare atîrnă în canoanul literar – dintr-o perioadă, culmea, situată declarativ împotriva pieței și a determinismului economic absolut – investiția în literatură. Manualele practic conservă cei mai mulți autori exact din generațiile în care s-au băgat cei mai mulți bani, scuzată-mi fie exprimarea barbară.

Găsim tabele relevante despre salarii medii în lumea literară, despre

media plăților către colaboratori sau despre plata unor texte. Un episod interesant și relevant, de exemplu, se petrece spre sfîrșitul anilor '60 cînd se omogenizează onorariile în presa culturală pe toată țara. Aurel Rău povestește cum o poezie care costa 200 de lei într-o revistă clujeană ajunge la 2.000 de lei pe bucată, „ca la București”. Toate revistele culturale ale acelor ani mergeau în pierdere dramatică. Singurele care recuperau ceva din cheltuieli erau publicațiile strategice de la „centru”, „România literară” și „Secolul XX”. Erau și revistele care plăteau cel mai bine redactorii și colaboratorii – banii din colaborări puteau depăși cîteva mii de lei bune în cazul unor scriitori consacrați, dar și întreprindeau o pătură consistentă de „lupi tineri” plătiți peste media acelor vremuri.

Ceea ce se emitea doar sub formă de paradox, relația dintre bani, funcții și literatură, devine acum punctul de pornire. Generația Fănuș Neagu, Nichita Stănescu și alți scriitori „explozați” în anii '60 este și generația plătită cel mai bine. Tot atunci se consolidează o pătură consistentă de oameni care trăiesc din colaborări. Se osifică și metodele de selectare a premiilor literare și de numire a juriilor (găsim analize în profunzime pe

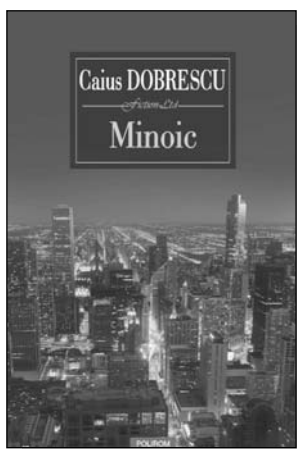
distribuția premiilor după funcții în Uniunea Scriitorilor), se întărește și schema negocierilor capitalului simbolic pe regiuni, pe generații: îl votez pe ăla la un premiu dacă și tu îl votezi pe al meu la alt premiu (găsim declarații de la Nicolae Breban despre acest obicei perpetuat pînă azi).

Privilegiile non-bănești

Răsplata nu funcționează doar în bani, ci și în timp liber plătit: „Privilegiul cel mai concludent nu este însă unul de ordin strict financiar, într-o lume în care distincția prin ostentație materială este obnubilată de legile socialiste și de penuria economică tot mai evidentă, ci unul de ordin temporal, în sensul acordării de timp liber remunerat”. Iar acest timp liber se cumpără în diverse maniere de-a lungul deceniilor comuniste: de la premii și

SEMNAL

Caius Dobrescu, *Minoic*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 696 pagini, 49.50 lei

Shebango este un oraș american imaginar. Acolo aterizează Nicu, poet marginal și redactor la o revistă dedicată animalelor de companie. Ar trebui să-l întâlnească pe prietenul său Dinu, devenit custodele memoriei lui Tidid Diomed Caraiani, un guru academic de renume internațional, al cărui trecut românesc a ajuns, după moartea sa, subiectul unor aprinse controverse. Numai că Dinu nu este de găsit nicăieri, deși îi expediază mesaje ciudate într-un alfabet „minoic” inventat de ei în studenție. Bijbiind printr-o Americă pe care cu greu o înțelege, Nicu se lasă prins într-o intrigă detectivistică ale cărei fire se țes nu doar între pasiunile și interesele Estului și Vestului, ci și între momente dintre cele mai violente și confuze ale istoriei românești (fermentațiile legionare, lagărele anilor '50, semi-Dezghetul și cu-totul-Reînghețul etc.). Surprizele se țin lanț, personale, naționale sau globale...

Andrei Ruse, *Dilăr pentru o zi*, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 304 pagini, 24.95 lei

Radu este polițist la secția Antidrog și vrea să avanseze în carieră, ca să le ofere o viață mai bună soției și fiicei lui. El îi întinde o cursă unui traficant de droguri zis Nebunul, dîndu-se drept consumator, dar își dă seama că nu-l poate aresta, pentru că dilărul este fratele colegului său de departament. Cu toate acestea, trebuie să rămînă lîngă Nebun pentru a nu trezi vreo suspiciune. Dilărul îi oferă noului său client o excursie de o zi în lumea stupefiantelor, iar experiența îi deschide ochii lui Radu asupra lumii. Între realitate și halucinație, acesta începe să înțeleagă în sfîrșit de partea cui se află de fapt binele și răul.

Dilăr pentru o zi este ca un palpitant film de acțiune străbătut de filoane de poezie veritabilă, o narațiune alertă cu final neașteptat, în care urmăriții și urmăritorii ajung să se confunde împreună în același adevăr straniu.

„Altfel a însemnat pentru mine să încerc să descriu ce se întîmplă în interiorul unei persoane atunci cînd ia un drog. *Insight*-ul, momentul revelației (fie ea adevărată, fie o iluzie, nu asta contează).

Desigur, mai departe lucrurile s-au complicat, cum mă și așteptam. Dacă am început să scriu gîndindu-mă că e un roman despre droguri, l-am terminat avînd o cu totul altă părere.” (Andrei Ruse)

colaborări în '50 și '60 pînă la avansul dat pe publicarea unor cărți, pînă la excursiile în străinătate (mult mai frecvente decît ne-am închipui dacă ascultăm poveștile despre rezistența culturală) sau la casele de vacanță și creație.

Cel mai bine se lipește analiza sociologică de mecanismul publicării și distribuirii banilor: plățile în avans, statutul de megastaruri plătite obscen ale unor Preda sau Stancu. A existat o distribuție neechitabilă a resurselor, mai ales generațională: nu întîmplător capătă proporții dezbaterii „generațiilor” literare. Deși nu se spune fățiș, pînă la urmă avem vreo patru valuri în comunism de scriitori născuți în situații economice diferite. Plata în avans pe carte produce medii amestecate de texte pe cap de autor. Nume obscure de proletcultiști se amestecă cu vedete ale anilor '50 pe statul de plată. În 1949 apare „legea Sadoveanu” care în esență suna cam așa: ajunge să fii publicat și vei fi plin de bani. Fiecare înăsprire a condițiilor de publicare, fiecare chestionare a libertății de expresie venea la pachet și cu o mărire a drepturilor de autor. Care, ce surpriză, se redistribuiau din ce în ce mai inegal. După tezele din iulie 1971, editurile încep să-și întrețină și să-și răsfețe din ce în ce mai mult vedetele literare. Rămîn însă din ce în ce mai puțini bani pentru debutanți, pentru inventarea noii literaturi. Nicolae Manolescu conștientizează perfect sistemul acesta pervers de cenzură economică: simpla publicare ajunge o miză, iar asta dă și o incertitudine teribilă. Macrea-Toma duce comparația în zona mistificării economice ca politică de stat: „Așa cum șefii unităților industriale forțează producția în dauna calității numai pentru a obține mai multe resurse și pentru a-și maximiza astfel autoritatea asupra celor de la baza ierarhiei, directorii de edituri supralicitează și ei cifrele cărților publicate, dînd prioritate clienților celor mai prolifici. Pentru scriitori, disputarea publicabilității devine sinonimă cu disputarea statutului și a înțietății, ceea ce dinamizează lupta cu cenzura fără a o elimina”.

Lupta cu cenzura

Așa se explică și de ce lupta cu cenzura se întetește după ce aceasta este eliminată oficial. Pentru că exista o

luptă teribilă cu cenzura economică. Foarte mulți scriitori ai anilor '80 sînt mai mult sau mai puțin victime ale planului editorial. Alianța peste timp cu voci puternice din alte generații – Nicolae Manolescu (cenaclul de Luni) și Crohmălniceanu (Junimea) – nu elimină o evidență: că această generație s-a aflat în conflict esențialmente de privilegii și economic cu generațiile care apucaseră felia cea mare: mai ales cea a anilor '60.

Ioana Macrea-Toma concluzionează corect că una dintre cele mai perverse urmări ale sistemului de remunerare este dorința de a publica cu orice preț. Așa ajung la mare preț lupta cu cenzura și lupta politică a romancierilor. „Obsedantul deceniu” și, în general, limbajul esopic merg mîna în mîna cu obsesia publicării. Simpla tipărire aducea cu sine automat un venit sigur. Mai apărea apoi presiunea Omagiilor, antologii de laude aduse lui Ceaușescu, la care erau invitați numeroși scriitori să colaboreze: cine nu colabora își asuma absența completă din planurile editoriale pe ani de zile. Au existat scriitori care și-au asumat refuzul: poate mult mai dureros și cu consecințe mult mai grave pentru cariera lor, decît eroismele și eșafodajele scriitorilor „politici” sau „esopici”.

Pînă unde judecăm etic

Cartea se încheie cu o concluzie importantă și polemică. Are drept punct de plecare discursul de tip lamentație „am fost naivi, n-am știut, ne-a păcălit regimul”, prezent în capitolul dedicat literaturii române în „Raportul final” redactat de echipa lui Vladimir Tismăneanu. Datele precise culese de Macrea-Toma, documentele analizate la rece indică o complicitate profundă și o auto-iluzionare a scriitorului ca luptător venit din bătăliile interculturale pentru diverse zone de influență (reviste, edituri, Uniunea Scriitorilor etc.). De fapt, acele lupte titanice din interiorul Uniunii, din ședințe, luptele cu „Săptămîna” nu au făcut decît să anihileze tendințele critice eficiente la adresa întregului sistem. Acum, pericolul celălalt ar fi să colorăm etic prea strident date, arhive, statistici.

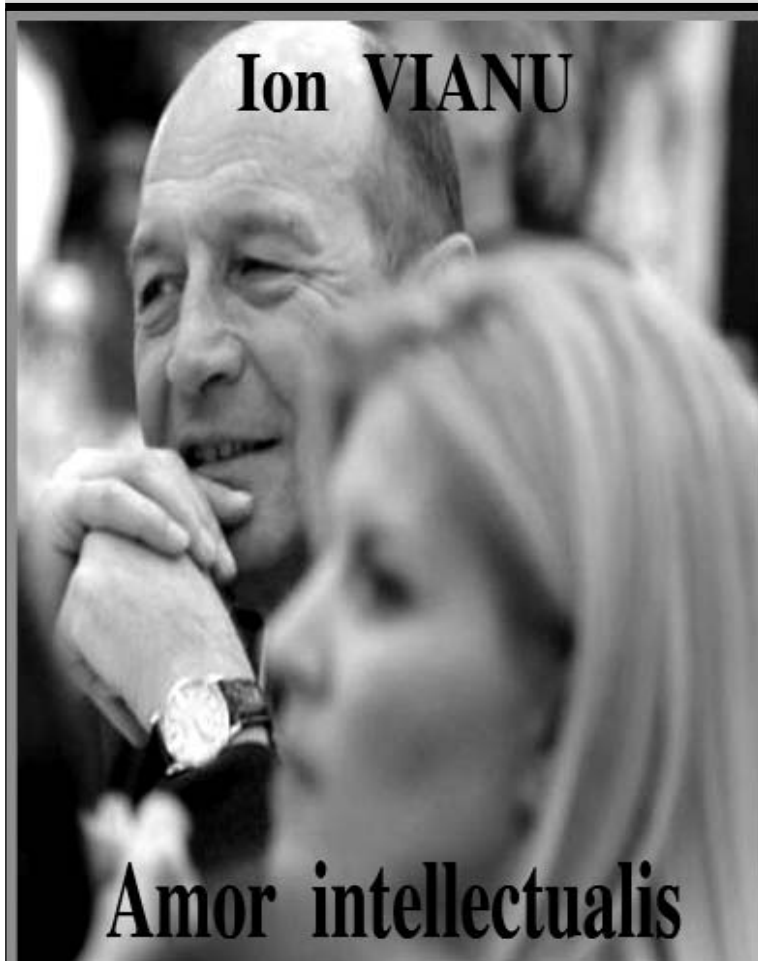
Ieșirea din retorica acuzării de „compromis cu regimul” e necesară –

sublinierea luptei economice și politice în câmpul literar ar trebui să aibă drept efect dezvrăjirea selecției literare pe care o facem acum asupra acelei perioade. Rămîne, din punctul meu de vedere, incomplet analizată în *Privileghenția* clonarea parțială a interbelicului, a conflictelor lui. Reinventarea esteticului în anii '60 a însemnat prima mare izolare a scriitorimii de restul lumii. Autonomia esteticului într-o lume care se visa autonomă economic (un vis strămoșesc al scriitorului – tocmai de aceea ar fi extrem de necesare astfel de studii asupra pieței interbelice, de exemplu – o fi fost acolo o impunere de tip „piață liber-literară?”) s-a transformat încet în metanarațiunea comunismului însuși. Una care pune monologul angoasat înaintea confruntării directe cu faptele. Exemplul favorit fiind pentru mine demonizarea totală a Securității în anii 1990-2010, însoțită de o mult mai slabă tradiție în analiza personalității lui Nicolae Ceaușescu și a micii societăți de privilegiați din jurul său. O să vă mire, dar o pun pe seama victoriei esteticului în judecata nu doar culturală, ci și politică. Securitatea a fost în ultimii 20 de ani ce a fost „obsedantul deceniu” pentru anii '60-'70. Dar asta este o altă poveste care nu poate fi scrisă de acum încolo decît cu *Privileghenția* Ioanei Macrea-Toma în bibliografie.

Ioana Macrea-Toma, Privileghenția. Institutii literare în comunismul românesc, Casa Cărtii de Știință, Cluj Napoca, 2010

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

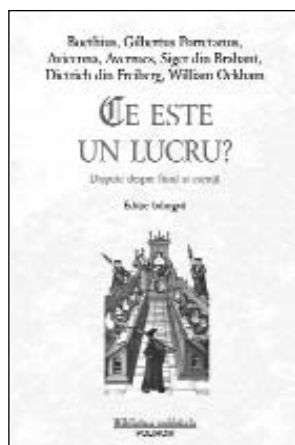
SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

Radio Iași
Acasă în toată Moldova!

**În fiecare vineri, de la 20.00
cu George Onofrei și Anca Baraboi**

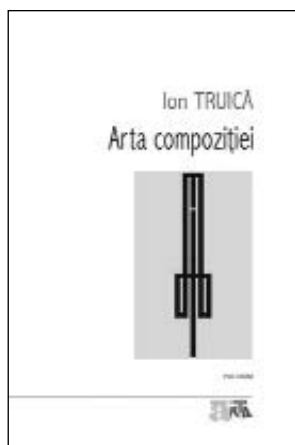

SEMNAL

Boethius, Gilbertus Porretanus, Avicenna, Averroes, Siger din Brabant, Dietrich din Freiberg, William Ockham, *Ce este un lucru? Dispute despre fiind și esență*, ediție bilingvă, traducere în limba română, notă introductivă, note și studii de Alexander Baumgarten, colecția „Biblioteca medievală”, Editura Polirom, 232 de pagini, 32,95 lei

În 1297, Dietrich din Freiberg critica fundamentele ontologiei propuse de Toma din Aquino în 1252. Amîndoi și-au expus argumentele în cîte un tratat *Despre fiind și esență*. Sînt doar două dintre momentele unei dezbateri începute în Evul Mediu cu Boethius și la care au luat parte filosofi arabi și latini, ilustrînd întîlnirea dintre ontologia peripatetică, neoplatonismul Antichității tîrzii sau dezvoltările filosofiei arabe, dar și tensiunile dintre acestea și teologia creștină. Volumul surprinde din perspectiva istoriei ontologiei miza acestei dispute, reflectată în soluțiile pe care diverși autori medievali le-au formulat cu privire la raportul dintre fiind, ființă și esență.

Ion Truică, *Arta compoziției*, „Colecția de artă”, Editura Polirom, 224 de pagini, 34,95 lei

Ion Truică propune metode și proceduri inedite de organizare compozițională a suprafeței, prin care dorește să ofere acces tinerilor artiști la geometria secretă a operelor de artă. Pornind de la convingerea că semnificația imaginii poate fi atinsă doar prin stăpînirea relațiilor dintre formele plastice și a limbajului acestora, autorul acordă compoziției rolul principal în inițierea artistică. „Cu sensibilitatea unui seismograf, Ion Truică înregistrează diagrama mișcărilor sufletești, a reacțiilor sale la modificările de ambianță, propunînd atenției compoziția cu o remarcabilă putere de sugestie prin intermediul căreia se asigură o imediată comunicare între artist și privitor.” (Vasile Drăguț)

Din cuprins: Importanța compoziției • Geneza formelor • Asimetriile grafice și spațiale • Efectul unghiurilor • Compoziția cu linii curbe și contracurbe • Proportia formelor în imagine și semnificația lor • Presiunea formelor dominante • Dramaturgia umbrei • Contrastul – esența compoziției • Dinamica formelor în imagine • Puterea golului în caligrafia și pictura chineză • Unitatea stilistică a compoziției

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Bucurii pe cont propriu

Veronica D. Niculescu: Lucrurile stau cam așa: un turn de dicționare alături – dedesubt, o carte pusă la lipit. S-a descărnat cea la care lucrez, riscam să rămîn cu un capitol în mînă. Și n-am forțat-o, cu mîngîieri delicate o țin deschisă, cu fel și fel de mecanisme fine improvizate; dacă m-ai vedea cite obiecte ajută aici, e o adevărată armată, de la semne de carte, de carton, de lemn, de mătase, cabluri ale computerului care traversează paginile de-a latul, stinghiuțe, bucățele de marmură și cite și mai cite, numai să nu prind cărțile în menghina aceea specială, foarte bună altădată, nu și acum. Două volume trebuie ținute deschise deodată, pe masă, la disecat, fără să pui mîna pe ele. Astea-s în stînga. În dreapta, dicționarul cel mai folosit, gros de-ți rupe picioarele cînd îl iei în brațe. În spate, pe măsuta, alte două, și mai grase, care se mută ba pe canapea, ba pe unde mai nimeresc, cînd și cum le vine rîndul. În față computerul, paginile sub ochi, plus alte dicționare de pe net, clasificate și ele în fel și chip – păsări, plante, latină, mitologie, accesorii vestimentare din alte secole... Cam așa. Ca la război!

Iar ceasul, desigur, îmi stă întotdeauna în spate.

Asta ca răspuns la îndemnul să încerc să mai las calculatorul și să lucrez în pat. Cum să mă mut acolo, cînd eu sînt cel mai mărunt soldat din bătălie?

Emil Brumar: Tu îmi descrii ca pe-o fericire cîmpul tău de război. Și de fapt mie îmi place toată înghesuiala asta de dicționare și de cărți, citeodată așa stau și eu cu patul plin de ele. Numai că acum sînt mai încet la treabă. Cînd citeam Proust, aveam și un dicționar de personaje, și unul de localități, și o ediție franțuzească cu un soi de rezumat la fiecare volum, asta îmi ajută mult la lectura în românește, plus că aveam două traduceri, una de Irina Mavrodin și una de toți Cioculeștii, pe rînd, cum au apucat. Ani de zile am tot buchisit în căutarea timpului pierdut!

V.D.N.: Timp, am auzit timp? Cu ochii în tavan, la patru și ceva dimineața, am decis că de data

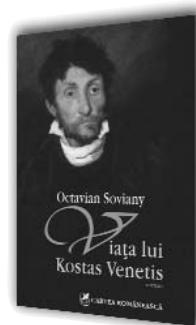
asta n-o să mai pot adormi. Am bijbîit și-am făcut o cafea. La cinci m-am pus pe treabă, la veioză. Și-am lucrat întins pînă acum, două ore intense, minunate. Ale mele, cu tot ce ține de traducere dat deoparte, ascuns. Am ajuns la final cu povestea, a unsprezecea. Îmi tremură toate. E gata. De la capăt acum.

E.B.: M-am trezit mai tîrziu puțin, pe la 6.30.

Le mai las naibii de visuri care nu-mi dau pace. Mă așteaptă o săptămînă grea: doctor iar, căutarea medicamentelor etc. Aș vrea ca toate cărțile să mi se deschidă gata înțelese, gata citite dacă s-ar putea. Am și de astea multe, dar nu știu ce mă oprește la încă o lectură. Cred că teama de a nu fi dezamăgit acum. Și mai este ceva, caut mereu scheme de scris, or asta nu prea țî-o dau scriitorii de prima mînă, ei scriu ca ei și basta. Da, se pot învăța doar anumite principii generale, lucruri la care te gîndești mult și le accepți sau nu, dar mai ales le accepți din cauza prestigiului scriitorului, decît că îți merg ție. Însă ce mare scofală-i? E clar, înveți să scrii doar scriind, trecînd cuvintele prin tine, chinuindu-te și bucurîndu-te pe cont propriu, nu pe pielea lui Goethe! (Fiindcă vreau să recitesc *Poezie și adevăr*, o carte ce mi-a tulburat adolescența, și oarecum am stricat-o atunci. Uite, sînt multe cărți formidabile care trebuiesc reparate printr-o lectură matură, de om cu reumatism, colici și ochelari.) Am o memorie care, dată-n lobodă, mă face să citesc aceeași carte de șase ori ca și prima dată! Mai ieri am descoperit un *Idiotul* tradus de Emil Lordache, de prin 1998. Uluit am văzut că l-am citit cu creionul în mînă, notîndu-mi fel de fel de eventuale dezvoltări de situații. Uitasem cu totul de planul meu de a mă pune să rescriu *Idiotul*, pe fragmente (pare o pretenție enormă, paranoică!), accentuînd mult legătura ciudată dintre Nastasia Filippovna și Aglaia, amîndouă iubite de Mișkin!!! Și dezvoltînd cu un soi de plăcere sadică rolul lui Ippolit Terentiev, sinucigașul ratat, tuberculosul îndrăgostit și el de Aglaia... Mișkin e epileptic, Ippolit t.b.c.-ist; curioși adoratori are Aglăia!

Ultimul decadent

Dacă pentru unii scriitori „literatura e mai reală decît realitatea“, pentru Octavian Soviany „ficțiunea e singura realitate“. Romanul său recent, *Viața lui Kostas Venetis*, pune în lumină capacitatea ficțiunii de a înlocui realitatea. Nu cred să fi citit vreun roman din noua noastră literatură care să înfățișeze un personaj de tipul lui Kostas Venetis. Fără nici un fel de exagerare, Kostas Venetis poate sta alături de Hrisant Hrisoscelu, de Pașadia sau de Pantazi, în galeria personajelor care trăiesc cu schimbul mai multe vieți și cărora le plac la nebunie dezastrele, cum ar spune Eugen Barbu.

Un exercițiu de curaj, dar totodată și de măiestrie artistică, este romanul la care Soviany a lucrat vreme de șapte ani, din 2003 pînă anul trecut, de la „Rahova“ la „Dristor“. Interesantă este povestea drumului parcurs de Kostas Venetis, de la un simplu nume cu rezonanțe misterioase, descoperit în tîmplător de Nora Iuga într-un cimitir berlinez, pînă la personajul în carne și oase, care prinde viață în paginile cărții lui Octavian Soviany. Semnificațiile ascunse ale acestui drum al devenirii lui Kostas Venetis par încifrate în numele celor cinci capitole din *Viața lui K. V.*: „Picioarele“, „Pintecele“, „Inima“,

„Capul“ și „Coroana“. Pare că avem de-a face cu un drum nesfîrșit, în cerc, „de la Coroană la Temelie și înapoi“.

Kostas Venetis este prin definiție un personaj decadent, poate singurul de acest gen din literatura ultimilor ani. Istorisirile lui Kostas scot la iveală în tîmplări și personaje ce stau, de altfel, toate sub semnul decadentei. Martor al vieții și patimilor lui Kostas Venetis este „Nemțoaica“, amantul care notează cu grijă toate destăinuirile maestrului său, specialist în dezastre. Romanul începe cu spovedania lui Kostas, aflat la sfîrșitul zilelor: „Nemțoaico, tu crezi pesemne că înainte să dau ortul popii

vreau să mă pocăiesc pentru faptele mele bicisnice. Dacă socotești așa, te înșeli, fiule [...] Cercul care le cuprinde pe toate se mișcă înainte și înapoi. Așa se nasc viața și moartea, pacea și tulburarea [...] Pentru mine cercul s-a învîrtit înapoi, dar prin rîul pe care l-am făptuit am mărturisit despre bine și cîlcînd mereu legea am mărturisit despre lege“. Așa începe de fapt povestea vieții lui Kostas Venetis, de la naștere pînă la moarte, de la „picioare“ la „coroană“, și invers.

Octavian Soviany, *Viața lui Kostas Venetis*, colecția „Proza“, Editura Cartea Românească, 2011, 39.95 lei

TREI RĂSPUNSURI DE LA OCTAVIAN SOVIANY

„Lumea de ieri mi se pare mai interesantă decît lumea de astăzi“

Cum e să scrii astăzi un roman de epocă?

Kostas Venetis e un personaj imposibil în lumea actuală. Nu mi-l pot deloc închipui abordînd o ținută de rocker sau metalist, nici intrînd într-o sală de fitness. Dar mai ales nu mi-l pot închipui viețuind într-o lume în care totul sau aproape totul este permis și în care nu mai există decît foarte puține tabuuri. Așa că

puđibondul secol al XIX-lea i se potrivește ca o mînușă, aceea fiind o perioadă cînd pînă și mulți dintre cei mai acerbi stricători de ordine erau în viața de toate zilele niște puritani. Prin urmare, el singur a ales să fie eroul unui roman „de epocă“. Lucru care mi-a convenit și mie, cel puțin din două motive: pentru că asemenea cărți nu s-au mai scris pe la noi de o bună bucată de vreme, dar și pentru că pe vremuri aveam prestații destul de bune pe la orele de istorie. Kostas m-a obligat să-i inventez un fundal de epocă verosimil, bogat în detalii – unele luate din cărți și altele inventate... A fost o aventură... cel puțin pentru mine, căci lumea de ieri mi se pare mai interesantă decît lumea de astăzi; nu sufăr deloc de febra actualității, căci actualitatea îți lasă prea puțin loc pentru invenție. Pentru mine, romancierul e un om care inventează, ficțiunea e infinit mai fascinantă decît realitatea. Acesta este și motivul pentru care nu voi scrie niciodată un roman autobiografic.

Viața lui Kostas Venetis este un roman decadent?

Decadentismul este o etichetă aplicată în proză unor autori precum Wilde, Huysmans, Villiers de L'Isle Adam, la noi – Mateiu cu care eu nu am aroganța să mă compar, dar care constituie pentru mine niște repere esențiale. Mă fascinează la ei estetismul ușor necrofil, un soi de dandyism al expresiei, și poate că unele personaje ale mele au ceva din morga lui Pașadia... Decadentă cu certitudine, atînsă letal de morbiu de degenerării (sau dacă vrei de „semnul“ lui beizadea Mihalache), este umanitatea din paginile acestui roman, care tocmai își epuizase ultimele picături de vitalitate înainte de prăbușirea finală adusă de primul război mondial. Atunci nu au murit doar niște imperii, a murit poate chiar Europa.

L-ați compara pe Kostas cu Hrisant Hrisoscelu?

Nu ascund nicidecum faptul că Eugen Barbu se numără printre scriitorii mei preferați,

iar *Prințepele sau Săptămîna nebunilor* se vor fi numărat printre modelele inconștiente care m-au influențat atunci cînd am scris povestea lui Kostas. Pentru eroul meu comparația cu Hrisant Hrisoscelu nu poate să fie decît foarte măgulitoare. Nu e treaba mea să stabilesc cu cine seamănă sau nu Kostas Venetis (asta e treaba comentatorilor), așa că pot să mă pronunț doar în calitate de simplu cititor: Hrisant e un om blazat, cu instinctele tocite și cu o vitalitate problematică, care-și compensează declinul biologic printr-un anume rafinament, Kostas are încă robustețe, chiar pasionalitate, la el degenerarea a atins doar un stadiu incipient, legat de ceea ce el numește partea femeiască a firii sale. Mai apropiat de personajul lui Eugen Barbu s-ar putea să fie Manoil și, mai ales, arhiducele Rudolf. Pe Kostas nu l-am construit după vreun model oarecare, nici real, nici livresc, a ieșit cumva de la sine.

Pagină realizată de Bogdan Romaniuc

D'ale României muzicale

Îl reascultam zilele trecute pe regizorul Lucian Giurchescu, într-o emisiune din seria „Oameni, destine, istorie”, ce poate fi auzită online în *Arhiva Europei Libere* (www.europalibera.org/section/rfe_archive/645.html) și mă gîndeam cîtă dreptate avea și cît de actuale rămîn spusele sale, din 1997, despre mania festivalurilor. „Facem un festival, ăla e important! Și la Festivalul ăsta o să vină și lume, toți ne dăm decorații, toți ne dăm premii, toată lumea e în juriu, toată lumea e premiată, toți sîntem fericiți și mergem mai departe. După aceea, că săptămîna viitoare nu mai vine niemeni, nu are absolut nici o importanță.” Goana după, mania festivalieră, cădeau de acord în discuția citată Lucian Giurchescu și Mircea Iorgulescu, „trădează o anumită incapacitate de a trăi normal”.

Festivalul „Enescu”, am aflat-o din spusesele lui Ioan Holender cu prilejul conferinței de presă deschizînd campania de mediatizare, înghite 8 milioane de euro, fiind, probabil, unul din puținele, dacă nu singurul, domeniu al bugetului de stat care nu a suferit reduceri în contextul crizei. Și tot directorul festivalului nota, într-un interviu acordat lui Vlad Mixich, că, altfel, „România a ieșit din toate circuitele europene”, Festivalul „Enescu” fiind singura perioadă „în care avem o deschidere și o posibilitate de a invita”. Nu suficientă, dezvăluia el, pentru a aduce la București, cu un an în urmă, Filarmonica din New York, într-un moment în care era în turneu și se producea în vecinătate, la Kiev și Zagreb...

Paradoxurile, ca și vocile pe care se vorbește la București, sînt multe, iar frachetea și precizia lui Ioan Holender contrastează cu lipsa de diplomatie a altora dintre organizatori. Am citit cu mirare declarații de genul „Am refuzat Orchestra Teatrului Scala din Milano, am refuzat Orchestra din Paris, din motive de repertoriu, bineînțeles

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

[...] Avem totuși de lucrat la orchestrele americane, care încă nu le e clar (sic!) unde sînt...: la București sau la Budapesta, sau la Atena”.

Măi, să fie, mare fudulie la București, mi-am spus, citînd interviul directorului Artexim și gîndindu-mă, între altele, la șansa mai modeștilor cehi, unde Filarmonica din New York e la ea acasă și în acest an la Festivalul Primăvara la Praga și unde, în anii trecuți, s-au găsit și banii pentru a invita formațiuni americane în marginea festivalului!

Dar, aflu apoi de la Ioan Holender, nu repertoriul și refuzul de a-l cînta pe Enescu ar fi împiedicat venirea Orchestrei Scalei, ci onorariul cerut, în timp ce pentru orchestra americană, ce și-a manifestat ea, anul trecut, dorința să concerteze la București, nu s-au mai găsit cca 200.000 de euro, după hăul de bani înghițiți de festival!

Am mai spus-o, cu riscul de a-mi fi refuzată acreditarea la festival, personal nu sînt adeptul acestei false competiții și fudului de a avea un festival „cum nu mai există” în lume, convins fiind că „brand cultural” poate fi și o investiție mai modestă, pe măsura posibilităților reale ale României. Și aceasta cu atît mai mult într-un moment în care bugetele teatrelor și filarmonicilor au fost reduse drastic, conflictele salariale și nemulțumirile acumulate conducînd pînă la regretabila destabilizare a Filarmonicii „George Enescu” și repudierea lui Cristian Mandeal.

Mult mai importantă ar fi o stagiune, o viață de concert „normală”, cu orchestre și soliști reprezentativi ai timpului invitați constant pe scena Filarmonicii și a Radioului. Așa cum se petrece în alte țări cu care România se poate compara în limitele decenței.

Aud deja voci care îmi vor spune că exagerez, că pe scena Ateneului se produc totuși, din cînd în cînd, mari artiști. Poate, dar nu neapărat ai timpului. Ivo

Pogorelich trăiește azi din gloria acumulată (și controversată) în urmă cu 30 de ani, iar Elisabetha Leonskaja, pianista onestă, protejata lui Sviatoslav Richter, este o apreciată interpretă de muzică de cameră, fără să fi fost niciodată un geniu al pianului... Dacă Bucureștiul a avut recent un mare pianist pe scenă, în Sala Radioului, el a fost Nikolai Demidenko. Dar cîți au fost convinși, ascultînd prezentarea puțin cam formală a concertului la România Muzical?

Revenind la Festivalul „Enescu”, am constatat cu mult regret că ecourile internaționale ale conferinței de presă nu au mers prea departe. O singură depeșă *France Presse*, de la București, a fost reluată tale quale de un cotidian britanic, londonezul „The Independent”, în ediția sa online, și, la știrile TV, tot online, de „Nouvel Observateur”. Și cam atît după cunoștințele mele...

Nu știu cîți ziariști străini au participat la conferința sau la cîți li s-a expedit o mapă de presă cu un comunicat într-o limbă străină. Site-ul, modest, al festivalului, nici măcar nu are o rubrică pentru presă... Colega pe care o rugasem să-mi procure o mapă nu a primit-o. E adevărat că după încheierea acestui articol în prima sa versiune, dl. Mihai Constantinescu mi-a trimis electronic materialele în cauză. *Radio3net.ro* a transmis între timp secvențe de la conferința la care mă așteptam ca președintele Societății Radio să anunțe contribuția Editurii Casa Radio la acest jubileu, măcar cîteva discuri din arhiva istorică, cu soliști de primă mîină care, în anii '60, contribuiau entuziasmat la „brand-ul” cultural românesc, fără multă proză. Din cîte am văzut la televizor, nu a fost să fie, am aflat doar că Radioul rămîne un prieten al Festivalului și mi-a trecut o clipă prin cap, fără nici o răutate pentru cel din urmă, urarea cunoscută „Ferește-l, Doamne...”.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Bach în 3D

Cîte instrumente sînt necesare pentru rock? Și cîte sînt obligatorii pentru ca o piesă muzicală să fie numită clasică? Oare chitara, toba și basul folosite de formațiile rock pot cînta și partituri compuse de Bach sau Mozart? Răspunsul e dat demult și este pozitiv.

Primii, obligatoriu, l-au dat rockerii. Trupe ca (le numesc pe cele mai cunoscute) Emerson, Lake & Palmer, Renaissance, Electric Prunes, chiar Yes (în mare parte datorită lui Rick Wakeman) au prelucrat bucăți clasice și le-au lansat în lumea pop-show din jurul anului 1970, deschisă la orice „sună adevărat”. Atunci, în culmea gloriei rockului, la nivel oficial (să-i zic academic?) diferența dintre genuri era menținută pe considerentul că domeniile nu se pot intersecta, iar valoarea stă, desigur, în partea consacrată. E meritul trupei Deep Purple și-al organistului (de școală clasică) Jon Lord, cel care a compus *Concerto for Group & Orchestra*, că s-a reușit atenuarea hotarului dintre simfonie și rockărie. E și meritul chitaristului Ritchie Blackmore, ale cărui preferințe, cum o demonstrează tîrziu, se îndreptau spre muzica veche, de-a introduce, cam pe șest, pasaje clasice în partiturile proprii. Rainbow, trupa hard'n'heavy condusă de Blackmore, executa un fragment din *Simfonia a 9-a*, a lui Beethoven, iar piesa era primită cu aplauze, tot ca un hit rock. Amintesc și pe chitarista care semna The Great Kat, al cărei album *Beethoven on Speed* făcea furori în gașca dependenților de „metale grele și foarte grele” acum aproape două decenii. Așadar, generații rock diferite au dovedit că știu ce înseamnă compoziția clasică și pot să o „preia în mod creativ”, cum stipula un precept al esteticii de sorginte marxistă.

[Mă amuză, privite retrospectiv, diverse amănunte ale biografiei mele. Pe la jumătatea anilor '70 eram nehotărît ce „să fac în viață” (nici azi nu știu ce, dar asta e altă poveste). Între literatură și rock, între carte și viață la voia întâmplării, mi-a fost ușor să inventez un personaj care cîntă la chitară și umblă pe unde putea umbla un tîinăr atunci. L-am

pomenit într-un fragment de povestire, cel care dă titlul volumului *Prunele electrice*. Îi atribuiam, piesă de rezistență, suita orchestrală pentru chitară, percuție și bas electric, transpunerea *Toccatei și fugii în F minor*, BWV 656, pentru orgă. (A cui? Nu se știe a cui?) Încă îmi răsună în minte ceea ce trebuia să fie acea partitură interpretată de-un trio power-rock. Să nu exagerez însă: transcriptia au făcut-o alți rockeri, cine știe dacă memoria nu-mi joacă feste și aud nu ce mi-am imaginat, ci numai ce-am auzit, dar am uitat parțial.]

Toamna trecută am găsit ceva asemănător. O transcripție pentru claviaturi, chitară, percuție și bas după *Variațiunile Goldberg* (iar întrebați ale cui?). Deși e numită „acustică”, transpunerea beneficiază de instrumente electrice – pian și orgă, minuite de Jim Cox, autorul aranjamentului orchestral. Apoi, o chitară electrică (fermecător de aerisit sună sub degetele lui Dean Parks), altă chitară, rece, strunită călduros de Laurence Juber. Un bas clasic e slujit oportun de Kevin Axt. Percuționistul Alberto Lopez are... un tricou cu efigia lui Jimi! MB Gordy bate la tobe, delicat. Sextetul, zis The AIX All Stars Band, e coordonat de Mark Waldrep, sub egida firmei AIX Media Group. Lucrarea s-a filmat/înregistrat ca un adevărat concert live, nu *session-record*, la 11 iunie 2010. Două luni mai apoi era oferită publicului, pe disc blu-ray, prima versiune Bach în 3D!

E o performanță cu momente de reală încîntare și aproape, să îndrăznesc, răsfaț audio. (Vizual nu știu, n-am văzut 3D). După asta însă am simțit nevoia să mă purific prin flacăra viorii lui Anne-Sophie Mutter...

În plină criză mondială, *Wall Street 2* vine în fața spectatorilor cu un meniu bogat: intrigi financiare, lăcomie, un Eli Wallach în mare formă, un Douglas ceva mai obosit și un Shia LaBeouf din nou pe post de fiu al lui Indiana Jones.

STORYmania
luni-joie de la ora 16.00
cultural.rrr.ro
storymania.radiocultura.ro

Filme pentru consumatori

Destul de neinspirată traducerea titlului original al filmului *Wall Street 2* care transformă o sentință de tip ziar financiar („banii sînt făcuți să circule”) în echivalentul fără farmec al originalului „Money Never Sleeps”. O frază care, adăugată titlului *Wall Street 2*, era menită să anunțe o continuare a unui film emblematic al anilor '80 și să asigure un companion pe măsura celebrei afirmații „Lăcomia e bună” a Terminatorului financiar al anilor '80, Gordon Gekko.

Dragoș Cojocaru

Lăcomia, motor al exceselor financiare ale anilor '80, avea să-l ducă pe Gekko (rol de Oscar pentru Michael Douglas) în spatele gratiilor. Un slogan precum „Banii nu dorm niciodată” ar fi fost perfect pentru această continuare lansată în plin dezastru financiar american și mondial. E ca și cum după *Războiul stelelor* am afla că Răul încă n-a murit și că „Imperiul contraatacă”.

Specialist în apocalipsele din SUA (de la *JFK* la *Nixon*, de la *NBK la W*), Oliver Stone a ales

în 1987, în primul său film după succesul lui *Platoon*, să înfiereze o altă față a visului american transformat în coșmar: lumea marilor finanțe de pe Wall Street și a rechinilor feroce ce populează acele ape. În zilele noastre, cunoscutul regizor nu pare la fel de interesat să investescă într-o continuare care miroase tot mai mult a încercare a Hollywood-ului de a specula, după 23 de ani, un mare succes. Se știa, în 2007, că Stone lucrează la un nou scenariu, a cărui acțiune ar fi trebuit să se petreacă în China, că, pe urmă, s-a retras și că, în cele din urmă, a fost convins să revină. Acest *Wall Street 2* pare mai mult rezultatul eforturilor producătorului Edward R.

Pressman și ale lui Michael Douglas, iar în scenariul scris de această dată de Allan Loeb și Stephen Schiff (jurnalist la „The New Yorker”), fără nici o implicare din partea regizorului.

În plină criză mondială, *Wall Street 2* vine în fața spectatorilor cu un meniu bogat: intrigi financiare, lăcomie, un Eli Wallach în mare formă, un Douglas ceva mai obosit și un Shia LaBeouf din nou pe post de fiu al lui Indiana Jones. Dar filmul nu a impresionat foarte tare, în ciuda evidentelor lui calității, care îl situează, fără doar și poate, peste media continuărilor. Probabil cel mai bun verdict asupra acestui film construit mai mult ca un produs comercial de mare clasă a fost făcut de un critic de la „Empire Magazine”: „Un asemenea subiect ar fi cerut să aibă ca rezultat un *Nașul 2*, însă Oliver Stone și colaboratorii lui l-au transformat în *Nașul 3*”.

Ucenicul vrăjitor cheamă copiii la cinema

Tot un produs strict pentru consumatori și nu pentru cinefili este și *Ucenicul vrăjitor/The Sorcerer's Apprentice*. Inspirat de o secvență celebră din *Fantasia* lui Disney (cea în care Mickey Mouse are o fabuloasă altercație cu mătuși și găleți cu apă vrăjite pe muzica lui Leopold Stokowski), filmul este construit cu grijă de producători și meșteșugari într-o producție menită să atragă în

săli armate de copii de toate vârstele.

Aici avem o poveste cu o înfruntare între vrăjitori, foștii ucenici ai lui Merlin, Balthazar Blake (Nicolas Cage) și cuplul maleficilor Maxim Horvath (Alfred Molina) și Morgana (Alice Krige), care se înfruntă în Manhattan-ul zilelor noastre în căutarea celui care va moșteni puterile maestrului lor. Evident, fericitul ales este un tînăr timid și simpatic (Jay Baruchel) care, luat la școlit de Balthazar, reușește în cele din urmă să salveze lumea.

Se vede că acest film poartă marca de fabricație a producătorului Jerry Bruckheimer, un adevărat Midas de la Hollywood. Totul este gândit și construit ca *Ucenicul vrăjitor* să se metamorfozeze în succes de public și să dea naștere, pe cît posibil, unei francize măcar la fel de profitabile ca *Pirații din Caraibe*.

Din acest punct de vedere, Bruckheimer și-a greșit socoteala: „ucenicul” nu are nici pe departe farmecul lui Jack Sparrow, deși Cage e într-o formă mult mai bună decît în alte producții recente. Filmul nu e *Fantasia*, ci un produs spectaculos de fast-food a cărui compoziție conține personaje simpatice (dar nu memorabile), câteva scene de acțiune interesante și momente de reală virtuozitate de efecte speciale digitale, plus o porțiță deschisă spre o eventuală continuare. Un hamburger spectaculos, dar dacă doriți un meniu mai de calitate, trebuie să căutați în altă parte.

Radio România Muzical
vă invită la
Zilele Lipatti

Co-organizator: *Lipatti* / Fundația „Dinu și Valerian Lipatti”

Co-organizator: TVR CULTURAL

Sponsor: JTI, Wizz Air, WZZ, ING

Parteneri: [Logos of various cultural and media organizations]

Parteneri media: [Logos of various media outlets]

Parteneri media: [Logos of various media outlets]

NU-ȚI LĂSA PRIETENII SĂ CITEASCĂ O CARTE DE DUZINĂ

INTRĂ PE NOUL WWW.24FUN.RO

24-FUN
RO

Victor Neumann și Armin Heinen dezbat istoria României la Iași

Marti, 15 februarie, la ora 14.00, în Sala Senat a Universității „Al.I. Cuza” din Iași va avea loc o dezbatere pornind de la volumul *Istoria României prin concepte. Perspective alternative asupra limbajelor social-politice* coordonat de Victor Neumann și Armin Heinen.

Alături de editorii volumului, prof. univ. dr. Armin Heinen și prof. univ. dr. Victor Neumann, la dezbatere vor participa acad. Alexandru Zub, prof. univ. dr. George Poede, prof. univ. dr. Andrei Corbea, dr. Gheorghe Clivetti. Moderator: prof. dr. Daniel Condurache.

Evenimentul va avea loc și la București joi, 17 februarie, la ora 13.00, în Sala Stoicescu a Universității din București (B-dul Mihail Kogălniceanu, nr. 36-46, sector 5). Prezintă: prof. dr. Mircea Flonta, prof. dr. Bogdan Murgescu, prof. dr. Paul Cornea, prof. dr. Daniel Barbu, prof. dr. Vasile Morar, prof. dr. Adrian Paul-Iliescu, prof. univ. dr. Ruxandra Demetrescu, dr. Andrei Țăranu, Mircea Martin. Invitați: prof. dr. Armin Heinen și Prof. dr. Victor Neumann, editorii volumului. Moderator: prof. dr. Mircea Dumitru.

Apărut recent în colecția „Historia” a Editurii Polirom, volumul *Istoria României prin concepte. Perspective alternative*

asupra limbajelor social-politice, coordonat de reputații istorici Victor Neumann și Armin Heinen, atinge subiecte dintre cele mai actuale: decalajele culturale și social-politice ale României în comparație cu Occidentul, ce anume s-a făcut sau nu s-a făcut în beneficiul europeanizării României.

„Volumul contribuie la studiul istoriei românești prin descrierea și comentarea termenilor, conceptelor și limbajelor selectate din textele juridice, politice, istoriografice, literare și sociologice. În acest fel, ideile și mesajele care au dominat gândirea politică în diverse perioade ale istoriei României moderne și contemporane devin mai accesibile. Contextualizarea fenomenelor cercetate a facilitat ipoteze de lucru incitante, noi interpretări și concluzii temeinic argumentate. Resemantizarea unor concepte – acolo unde acestea sînt

în relație cu aspirațiile comunitar-civice de astăzi – indică latura pragmatică a cercetării. Teoria generală privind istoria conceptuală se îmbină cu studiul de caz, pe de o parte clarificînd importanța unei Begriffsgeschichte românești, iar pe de alta demonstrînd cum demitizarea face posibilă înțelegerea mai obiectivă a trecutului”, declară coordonatorii volumului.

Romanul *Venea din timpul diez* de Bogdan Suceavă, publicat în limba engleză

Romanul *Venea din timpul diez* de Bogdan Suceavă (Polirom, 2004, ediția a II-a, 2010) a apărut la Northwestern University Press, în

colecția „Writings from an Unbound Europe”, în traducerea lui Alistair Ian Blyth, cu titlul *Coming from an Off-Key Time*. Apariția a fost susținută de Institutul Cultural Român, prin Translation Support Programme.

În colecția „Writings from an Unbound Europe” au mai apărut volume de proză scrise inițial în limba română: *Compulsory Happiness*, de Norman Manea (traducere de Linda Coverdale, în 1994); *The Grand Prize and Other Stories*, de Daniela Crăsnaru (traducere de Adam J. Sorkin, în 2004); *Zenobia*, de Gellu Naum (traducere de Sasha

Vlad și James Brook, în 1995). De asemenea, în această colecție a mai apărut și volumul de poezie *Angel Riding a Beast*, de Liliana Ursu (în traducerea autoarei și a lui Bruce Weigl; în 1998). În aprilie 2011, la Northwestern University Press, în colecția „Fiction”, este programată apariția romanului *Wasted Morning*, de Gabriela Adameșteanu, în traducerea lui Patric Camiller.

Bogdan Suceavă își va prezenta versiunea engleză a romanului *Venea din timpul diez* pe 21 februarie la University of Texas at Dallas, pe 25 februarie la Arizona State University, pe

16 martie la California State University at Fullerton și pe 28 martie la Columbia University din New York.

Romanul *Venea din timpul diez* de Bogdan Suceavă, apărut în anul 2004 în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom și reeditat în anul 2010, în colecția „Fiction Ltd.”, a mai fost publicat în 2009 în limbile maghiară și bulgară. Versiunea în limba maghiară a cărții, *A félhanggal emelt időből érkezett*, a fost publicată la Editura Noran, traducerea fiind semnată de Éltett József.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT
fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Ce bine puți, Vasile!

Nu am probleme cu alegerea cadourilor pentru consoartă. Ba mai mult, sînt și prietenos cu natura, în sensul că am o panglică cu fundă roșie, re folosibilă, pe care o refolosesc de vreo zece aniversări încoace pentru a ambala frumos cardul bancar. Ea zice că vai, nu trebuia, eu zic că ba da (cu toate că în sufletul meu îi dau perfectă dreptate), după care îmi remite panglica întru refolosire și ia calea molului, lăsîndu-mă doar cu speranța că-și va lua ceva la preț decent. Așa funcționează orice căsnicie sănătoasă și eu nu am de gînd să schimb cu nimic tradiția. Deși aparent lipsit de romantism, gestul este unul de dăruire totală, de jertfire pe altarul lui Eros (vorba artistului). Ce, codul pin nu este romantic, nu are poezie?

Ce mi-a venit să vorbesc despre cadouri? Păi am deschis meu' ca tot om și pe lîngă cele treizecișpatru de înștiințări feisbuc am dat cu ochii de o ofertă ciudat mirositoare. Zicea așa: *de ziua îndrăgostiților impresionează cu un parfum cu feromoni cadou*. Feromoni? Hmm, parcă am auzit cîte ceva pe la școală, e ceva care te face să-ți castrezi motanul și să te speli sub braț la mîini și la picioare, fiindcă pute. Și acum aștia vor să-mi vîndă parfum cu pișat de motan? Să se dea doamna?

Stai, că mai jos în meil primesc și explicații. Zice că *feromonii sînt*

produse chimice care transmit semnale olfactive către sexul opus, semnale care declanșează sentimente romantice. Feromonii nu au miros, deci nimeni nu va ști că ați folosit un parfum cu feromoni, diferența constînd doar în faptul că persoanele de sex opus se vor simți atrase „chimic” de dumneavoastră. Aici chiar că m-am pierdut. Deci dacă mă dau cu el o să miros chimic romantic, dar n-o să se simtă la nas, în schimb o să inducă mîncărimi inexplicabile și dorinți ferbinți? Mai degrabă aș crede că e un efect psihologic, care îți dă curaj și nimic mai mult. Vezi gagică, și-e jenă să-i zici că o placii, dar te dai cu zeama asta și devii Banderas.

E valabil și la fete, căci devii mai atrăgătoare sexual, îți mărești încrederea în tine și în feminitatea ta, atragi mai mulți bărbați. Vai, cum de nu m-am gîndit mai de mult la un asemenea cadou? Ce poate fi mai frumos decît să se dea doamna cu feromoni și să le curgă balele la boi cînd mergem în piața Nicolina să luăm varză murată, eventual să o și fluiere politicos sau să-i adreseze nevinovata expresie „mamă, ce te-aș...”?

Prețurile sînt mari, aproape două milioane, dar se amortizează la pat, dacă te gîndești că te poți da de vreo cincizeci de ori și marchezi garantat, în loc să cumperi iubire de lîngă gară.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente: Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumaru, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu. **Film:** Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Constantin Vică. **Caricatură:** Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruța, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermezii.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Platitudini

Există momente în care Enciclopedia ar vrea să se întindă ca o caracatiță de hîrtie peste mări, oceane și țări, lipindu-și tentaculele îmbibate de clei amoroș de texte despre care crede că ar merita să locuiască, permanent sau cu chirie, în paginile ei. Un astfel de text, „The Problem With Memoirs”, a apărut vineri, 28 ianuarie, în „The New York Times”. Autorul lui, Neil Genzlinger, scrie în fraze scurte și ascuțite despre poporul de memorii din ultimii ani – la o căutare pe Amazon, poți să dai de 40.000 pînă la 120.000 de titluri din categoria menționată. Înseamnă că, peste noapte (o noapte totuși mai lungă ca aia de la polul nord), indivizi din întreaga lume au considerat că viața lor merită povestită. Greșit, spune Genzlinger, care-și începe articolul așa: „Un moment de reculegere, vă rog, pentru arta uitată de-a tăcea din gură”. Dacă înainte scrișul memoriilor era rezervat oamenilor cu realizări mărețe, experiențe neobișnuite sau un nemaipomenit talent literar, acum „Memoriile sînt vărsate de aproape orice ins care a avut cancer, a fost anorexica, s-a luptat cu depresia, a slăbit. De orice ins care i-a fost profesor unui copil defavorizat, care a adoptat un copil defavorizat sau a fost un copil defavorizat. De orice ins care a crescut în anii '60, '70, '80, ca să nu mai spun de anii '50, '40 sau '30. Care a avut un cîine. A alergat la maraton. A descoperit religia. A avut un loc de muncă”. Și pentru că-mi place să citesc despre cărți și să rîd în același timp, fără ca cineva să-mi strice poantele povestindu-mi-le dinainte, nu vă mai zic nimic despre enervările lui Genzlinger, și trec la furia potolită, de academician ascet, a lui Jean-Yves Tadié (despre care unii dintre dvs. poate își aduc aminte că a mai trecut prin Enciclopedia). Tadié, cel mai mare specialist în Proust care trăiește și respiră bine mersi printre noi, e iritat de ecranizările nereușite ale *Căutării...* Cea mai nouă dintre ele e difuzată zilele astea pe France 2 și are, după părerea proustologului, cîteva probleme: condensează peste 1.000 de pagini în 3 ore și ceva, îl identifică pe narator cu însuși Proust (o greșeală elementară de lectură), face din el un plîngăreț antipatic (deși „Proust este un erou viril al gîndirii”, spune Tadié, iar noi zîmbim) și ciopîrțește frazele în asemenea hal încît încheierea perfect construită a romanului e înlocuită cu „Va trebui să reîncepem”. Tadié comentează: „E de-o platitudine teribilă. Ce să începem? Să ne punem papucii de casă? Să luăm micul dejun?”. Un lucru e sigur – dacă Tadié își scrie memoriile, eu am să i le citesc.

ISSN 1584-8272

9 771 584 827000 301

Fără obligația de a vedea astfel de filme

FILM

Iulia BLAGA

Criza financiară a antrenat o criză majoră de inspirație la Hollywood. (Sau a fost invers?) Iată două filme proaspete și interșanjabile, două comedii romantice de ultimă generație care aparțin, alături de *Dragoste și alte dependențe/Love and Other Drugs*, unui nou trend care propovăduiește nu doar un limbaj fără perdea, ci și o mai mare libertate (cum ar veni) în filmul comercial de la Hollywood (trend anunțat de filmele lui Judd Apatow și lansat, de fapt, de *The Kids Are All Right*, prima comedie romantică cu lesbiene de la Hollywood).

Dacă în *Dragoste și alte dependențe*, nuditatea era asimilată îndrăzneț comediei romantice *mainstream* (cu regim de vîrstă, totuși), deci dacă îi vedeam sîinii lui Anne Hathaway și dosul lui Jake Gyllenhaall, în *Fără obligații* îl admirăm pe cel al lui Ashton Kutcher și „savorăm” o glumiță de cîteva minute despre cum vine eroul cu un CD mixat cu „muzică de menstruație”, în vreme ce două din cele trei colege de apartament se plîng de dureri de burtă, iar colegul gay le invidiază. Invocînd eliberarea sexuală (în altă secvență, eroul agață două fete, dar ele încep să se sărute între ele, ignorîndu-l), comedia romantică de la Hollywood începe să semene cu o penibilă *captatio benevolentiae* lipsită și de umor, și de romantism, și de originalitate, și de (in)corectitudine politică.

Cum știi dacă ai noroc?

Filmul m-a dezamăgit pentru că mă așteptam la un minim nivel de la James

L. Brooks, coscenaristul serialului *The Simpsons* și autorul lui *Mai bine nu se poate/As Good as It Gets* sau *Cuvinte de alint/Terms of Endearment*. Cînd colo, îți puteai da seama din lentoarea primelor trei minute și din zîmbetul politicos al lui Reese Witherspoon că filmul e angajat din start pe o pistă proastă. Multă politețe, puțină acțiune. (Mi-a adus aminte de bancul cu săptămîna politeții la bordel. Din motive lesne de înțeles, nu-l pot reproduce aici.) A fost prima oară cînd Jack Nicholson nu era el. Zîmbetul lui de rechin era acum tocit, iar părul cănit și fața plină de cremă îl făceau să arate trist. Singurul element simpatic al filmului este Owen Wilson în, probabil, cel mai bun rol al său de pînă acum – o lichea atît de simpatică și de histrionică încît nu te poți supăra pe ea.

Fără obligații

Nu e cu multe puncte mai bun, dar parcă are acțiunea mai bine legată. Subiectul e la fel de original cum e și titlul (în română sau engleză). El și ea se decid să aibă o relație pur sportivă, deși prietenii îi avertizează că nu există așa

ceva. Inevitabil, în timpul celor cîteva zeci de partide de sex, ajung să se îndrăgostească. „Acțiune mai bine legată” vrea să spună că nu te oprești la fiecare cinci minute să remarci că vai, ce te-ai plictisit, sau să punctezi în minte fiecare moment cînd o replică sau o situație sună prost. Filmul nu te binedispune, dar nici nu te scoate din minți. Dar cînd un personaj sau altul mai reia un capăt de „glumă” doar ca să-ți aducă aminte de ea.... atunci, da, începi să te simți agasat. Nu mai țin minte în care alt film am găsit aceeași formulă introductivă care face ca acțiunea filmului să se deschidă în urmă cu 10 ani, pentru ca foarte rapid să fim aduși, scăzînd cîte cinci ani (sau mai puțin), pînă în prezent. Subiectele au devenit atît de banale în comedii romantice de azi încît prezența vedetelor nu te face decît să le confunzi și mai mult, tocmai pentru că actorii sînt singurele lucruri care se schimbă de la un film la altul.

Dar de-acum s-a isprăvit, cum spune greierele. De săptămîna viitoare vorbim despre filme bune – *Discursul regelui*, de pildă.

Cum știi dacă ai noroc?/How Do You Know. Regia: James L. Brooks. Cu: Reese Witherspoon, Paul Rudd, Owen Wilson, Jack Nicholson

Fără obligații/No Strings Attached. Regia: Ivan Reitman. Cu: Natalie Portman, Ashton Kutcher, Kevin Kline

